

VI
X, 38154
f

Premaganci

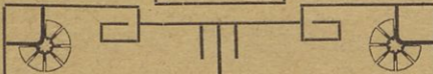

38154

▲ ▲ FR. REMEC. ▲ ▲

PREMAGANCI.

~ NOVELA. ~

▲ V LJUBLJANI, 1908. ▲

„NARODNA KNJIGARNA“.

FR. REMEC.

PREMAGANCI.

NOVELA.

Waz Urhovec

- V LJUBLJANI, 1908. -
„NARODNA KNJIGARNA“.

△ △ △

TISK „NARODNE TISKARNE“ V LJUBLJANI.

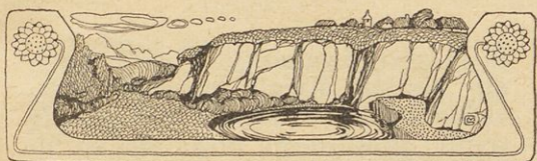
▽ ▽ ▽

38154

Ti-X-f

030046562

I.

Z ljubljanskega dirkališča se je razlegal močan šum, ki ga je večerni veter raznašal daleč naokrog. Tisto bučanje, ki nastane iz tisočernih disonanc, zlivajočih se v en sam val, šumenje brezštevilnih človeških glasov, veselega vriskanja, razposajenega smeha in le za silo ubranega petja, med katero grmi godba in žvenkečejo čaše in posode, se je izgubljalo v jasno, toplo poletno noč, kakor en sam mogočen izraz življenske moči in življenske radosti velike množice, ki je bila zbrana na dirkališču in je praznovala Sokolov kresni večer.

V velikem polkrogu so bile postavljene kolibe napolnjene z vsakovrstnimi jedili in pijačami, kjer so narodne dame z veliko trudoljubnost-

jo in požrtvovalnostjo v obeh dežel-
nih jezikih stregle mnogobrojnim,
vedno žejnim, in lačnim gostom. Po
sredini prostornega dirkališča so bi-
le postavljene primitivne mize s
klopni, narejene kakor nalašč, da se
ob njih natrgajo ženska krila in mo-
ška oblačila. Tudi tod se je kar gne-
tlo ljudstva. Na mizah so stale cele
kolone litrskih steklenic, okrog teh
skupin pa so švigala dekleta, za ka-
tera je tradicija določila ogovor »dra-
žestna gospodična« in za drag denar
prodajala že na pol ovele šopke, raz-
glednice in smodke.

Mimo »vinarne«, pri kateri se je
bil utaboril improviziran pevski
zbor, čigar produkcije so nežnejšim
živcem provzročale celo telesne bole-
čine, je počasi korakal vitek mož ne-
določne starosti. Držal je roke malo-
marno v žepih in z nekoliko ironi-
čnim usmevom na gladko obritem
obrazu motril početje veselega občin-
stva. Vzrši med družbo nekaj znan-
cev, je hotel napraviti ovinek, da bi
se ognil vinarni in njenim gostom, a
že so ga bili ugledali nekateri pivci
in ga obkolili ter mu nalivali vina.

»Pij, Francelj,« je kričal možiček,
ki je bil eleganten, kakor re-
klamni model kakega imenitnega
krojača. »Pij, Francelj! To ti je kap-
ljica! Tri dni te bo glava bolela.«

»Fran Kotnik, inženir in pesimist,« je med tem drug gospod predstavil došleca nekaterim članom družbe.

»Pesimist, da,« se je zopet oglašil elegantni možiček, »pa tiste vrste, ki o celem svetu slabo mislijo, samo ne o samih sebi. Pij, Francelj! En litrček ga zvrni, pa boš še nocoj bele miši videl.«

Kotnik je vljudno, a odločno odklonil ponujano mu vino.

»Hvala, a danes ne smem piti. Jutri imam važno in težko delo.«

»Še eno mi reci o delu,« je kričal možiček, »pa te bom pod rebri tako požgačkal, da ti bo še slepič spregledal.«

Kotnik se je pač še nekaj časa branil, a nič ni pomagalo. Stari in novi znanci so ga potegnili za seboj. Natočili so mu vina, ga obstopili in začeli zopet prepevati in vriskati, tako brezskrbno, tako iz vsega srca, kakor je navada na slovenskih slavnostih, kadar je polnoč blizu. Kotnik se je vdal v svojo/usodo, a tako se ni mogel razgreti in razvneti, kakor njegovi prijatelji in je le čakal na prvo priliko, da družbo zapusti.

Končno je to težko zaželjeno priliko vendar učakal. K vinarni je prišla z večjo družbo gospa, s katero

je Kotnik rad in mnogo občeval in kateri se je zdaj hitro pridružil.

»Kaj vidim, gospod inženir,« je vzkliknila gospa. »Vi, vzor vseh solidnih inženirjev in sploh vseh samcev, vi popivate še o tej uri v družbi znanih lahkoživcev in ponočnjakov? In vaša načela?«

»Skesano priznam, da sem jih zopet enkrat zatajil in se jim zopet enkrat izneveril,« je smehljaje dejal Kotnik. »Pa kaj hočete, ker je to bolezen, ki je že skoro splošno razširjena med Slovenci, me ne smete prestrogo soditi.«

»Ali ga slišite,« se je zopet razkačil možiček, »ta pesimist hoče vedno, da naj ima vsak o njem boljše mnenje kot o nas.« In obrnivši se k novi družbi je s svojim prikupnim smehom dejal: »Kar pustite ga, milostiva; jutri ima važno in težko delo, ta štreber; če ga bode zadrževali, se bo še na vaš izgovarjal.«

»Vam pa jutrišnje delo ne povzroča nobenih skrbi?« je vprašala gospa malega veseljaka.

»Ah, kaj delo,« je bil odgovor. »Za nas pri politični upravi veljajo drugi principi. V tem smo vsi edini: Jeder Eifer ist dumm, der dummste ist aber der Amtseifer.« Zakaj bi pa mi bili boljši od svojih šefov? Mi de-

lamo toliko, da nas ne morejo iz službe spoditi, pa prav nič več.«

Viharen je bil smeh, ki ga je vzbudil mali šaljivec s svojimi opazkami in smejal se je tudi sicer vedno resni Kotnik.

»Narodu, ali kakor se zdaj pravi, ljudstvu, je samo častitati na taki upravi,« se je oglasil Kotnik, ko se je polegel smeh. »Napredek je očitviden.«

»Kar nič ne boš zabavljaj,« se je ugovarjalo od vseh strani, mali elegant pa je kričal: »Napredek, da, in še kakšen. Včasih kmet še v kancelijo ni smel stopiti, če ni prinesel pod pazduho purana ali barigeljce vina; dandanes se pa še komaj odkrije in če se mu zameriš, te po svojih poslancih celo pri ministru toži...«

Morda bi se bila ta razprava še dalje pletla, da se nista prikazale na obzorju dve dami, ki sta vzbudili občno pozornost. Gospe in gospodične v vinarni so stikale glave in šušljale, dobri piveci in slabi pevci pa so zbijali pozni uri primerne šale, ki bi bile najbrž celo prekoračile meje dostojnosti, da ni navzočnost dam nalagala družbi ozirov.

Poleg gospe Ručigajeve, soproge imovitega trgovca, je stopala vitka plavolaska, v jako preprosti, a tudi jako okusni obleki, gospodična

Zora Severjeva, in tej so veljale vse opazke razposajene družbe, zbrane okrog vinarne.

»Tako se drži kakor kaka kraljica,« je šepetaje menil eden najslabših pevcev, »in komaj odzdravlja, kakor bi nihče ne vedel, da jo je včeraj ženin zapustil.«

»Ne recite, da jo je zapustil,« je dejal Kotnik, »sama ga je odslovila.«

»Tako pravi vsaka, če ostane na cedilu,« se je krohotal mali dr. Zabret, »a njen ženin je imel srečo, da je takoj iztaknil drugo nevesto.«

»Pa kakšno,« se je oglasil drug tovariš, »grda je, kakor greh.«

»Prvič ni greh prav nič grd, greh je sploh najlepša stvar,« je ugovarjal dr. Zabret, »drugič je pa vsako dekle, ki ima stotisoč kron dote, popolen angel. Zapomni si to.«

Gospa Ručigajeva in Zora sta bili v tem stopili k paviljonu in se zapletli v pogovor z damami, ki so stregle, vsled česar je morala poredna mladina prekiniti svoje opazke in je začela druge pogovore, ki jih je pridno zalivala z rujnim vincem.

»Še en liter, še en liter in še en liter,« je ukazoval dr. Zabret. »Danes pijemo na korist mukotrpnim bratom. Bolj ko bom pijan, bolj jim bo pomagano.«

»Kako bodete pa domov prišli?« je obrnivši se nenadoma vprašala Zora in stopila med pivsko družbo.

»Kako bom domov prišel? To meni nič mar! Za to naj skrbi slavnostni odbor. Jaz še z nobene veselice nisem sam domov prišel.«

Zabretova šaljivost je prebila led, ki je bil nastal in v trenutku je bila Zora zapletena v živahen pogovor z družbo, ki se je bila še malo poprej neusmiljeno norčevala iz zapuščene neveste.

Slavnost je bila med tem že izgubila nekoliko svojega hrupnega značaja. Tisti udeležniki, ki so prišli samo iz radovednosti in s trdnim sklepom, da potrosijo kar najmanj mogoče, so se bili počasi razgubili. Na prostornem dirkališču je bilo zdaj tišje, kakor pred polnočjo, zabava pa je bila intimnejša, kajti na veselici so bili večinoma samo še ljudje, ki so se med seboj dobro poznali in so vedeli, da si smejo dovoliti tudi kako razposajenejšo šalo, ne da bi se jim to zamerilo.

Čim bolj je mineval čas, toliko več ljudi se je zbralo okrog šampanjskega paviljona. Pred polnočjo je samo kak posamičen častilec našel pot k šampanjskemu paviljonu, po polnoči pa so dame tega paviljona dominirale.

Dr. Zabret in njegova družba se ni dala zvabiti od vinarne. Ostala je zvesta domačemu čvičku in le tuintam je kdo napravil kratek obisk v bližnji kavarni in slaščičarni ali pa se odpravil domov. Zato pa se je priklopilo družbi nekaj novih gospodov in dam, tako da dobrodušnemu potezanju in prerekanju ni bilo ne konca ne kraja.

Tedaj pa je padla beseda, ki je celi družbi zaprla sapo.

»Z vašo pijanostjo bo koroškim Slovincem prav malo pomagano,« je na neko poredno opazko dr. Zabreta rekla Zora z vso resnobo. »Spominjate se jih sploh samo takrat, kadar je prilika popivati na njih zdravje in še takrat zbijate samo norce iz rodoljubja in iz narodnjaštva.«

Za trenotek je vsa družba umolknila, čuteč, da je bilo rezko očitiranje gospodične Zore opravičeno. Nekateri so se zbali, da pride do ostrega prerkanja in so jo hitro odkurili, ne da bi se bili poslovili, drugi so stopili bližje, misleč, da jezikavi dr. Zabret ne ostane odgovora dolžan. Edini Kotnik je stopil Zori na stran, kakor bi jo hotel zagovarjati in če treba se zanjo zavzeti.

Toda tega ni bilo treba. Dr. Zabret, ki mu sicer ni nikdar zmanj-

kalo besed, je nekaj hipov molče zrl v Zoro, potem pa rekel čisto mirno:

»Če dobro premislim, imate čisto prav, gospodična Zora. Kar ste rekli, je gotovo jako dekoletirana, skoro bi rekel, popolnoma gola resnica. V svojem in v imenu svojih prijateljev izjavljam, da nas je sram in prisegam vam, da se bom od danes naprej vsakemu odkril, pri komur bom videl Ciril-Methodove žveplenke.«

To hladno norčevanje je Zoro užalilo. Vzravnala se je ponosno in hotela ostro odgovoriti, a dr. Zabret jo je prekinil že pri prvih besedah.

»Pa nič ne bodite hudi, gospodična Zora,« je dejal z ljubeznivim smehom, »resnico ste nam pa le dobro povedali.«

In ponudil ji je roko in Zora je smehljaje položila vanjo svojo roko.

»Saj sem vedela, da ne mislite tako, kakor ste govorili,« je rekla Zora, »a ujezilo me je vendar, da se norčujete iz stvari, ki bi vam morale biti svete tudi po polnoči.«

Tedaj pa je šinil inženirju Kotniku sarkastičen usmev čez obraz in polglasno, da so ga slišali le nekateri, je zamrmral:

»In vino veritas... govorili so tako, kakor mislijo.«

Zora je slišala te besede sicer tako molčečega Kotnika in njen pogled

se je z vprašujočim in začudenim obrazom obrnil k njemu. Toda Kotnik tega ni zapazil, kajti obrnil se je med tem že do gospe Ručigajeve, in čuvši, da hoče iti domov, se ji je ponudil za spremljevalca.

»Mi vsi vas spremimo,« je zaklical dr. Zabret. »Če bi vas pustili s Kotnikom samim, bi še v drevoredu od dolgočasja zaspali.

Kričaje se je vsula družba k paviljonu, da poravna svoje račune in je potem stopila k damam, da jih spremi domov.

Kotnik je šel z gospo Ručigajevo naprej, Zoro sta spremljala suplent Žvanut in sodni pristav Rovšek, tej skupini pa je vriskaje, prepevaje in posnemajoč s pretresljivo naravnostjo mukanje obupajoče krave sledil dr. Zabret s svojimi ožjimi tovariši, ki so zaradi težkih nog držali drug drugega pod pazduho in se tako medsebojno podpirali. Včasih so se ustavili in ugibali, kako pride zadnji izmed njih domu, ko ne bo imel nikogar, ki bi ga podpiral.

»Zora je bila danes zopet prav nepremišljena,« je menila gospa Ručigajeva, ko je stopala s Kotnikom po izumrlih mestnih ulicah. »Rekla sem ji že dostikrat, naj se ne smeši, a z njo ni mogoče govoriti mirne besede o narodnih stvareh. In še vedno

huje se to pri njej razvija. Nemške besede že sploh ni več slišati iz njenih ust.«

»Mar menite, gospa, da je za to graje vredna?« je vprašal Kotnik.

»To ne, ali sedanji rod ima v tem oziru vse druge misli in vse druge nazore in se smeje takim ljudem, kakor je Zora.«

»Tudi to ni resnično, vsaj ne tako splošno resnično, kakor se vam zdi,« je dejal Kotnik. »Ta rod uvideva, da nima prav, če vse zasmehuje in v nič devlje, ali toliko notranje moči nima, da bi se sam premenil in da bi se ravnal po tem, kar spoznava za pravo.«

»Nič ga ne zagovarjajte, tega rodu, gospod inženir,« je vzkliknila gospa Ručigajeva. »Narodna misel in za to se gre, to je stvar, iz katere se človek niti pri vinu ne sme norčevati.«

»Vidite gospa, zdaj ste pokazali, da sami niste nič boljša ali pa nič slabša kot Zora,« se je šalil Kotnik. »Ravno tako ste se razvneli kakor poprej Zora.« In tišje je dostavil: »Sicer sem pa jaz vedno vesel, če vidim, da se kdo pri takih pogovorih razvname, žal, da kaj takega le malo doživim.«

Prišedši do »Zvezde« se je vsa družba ustavila. Večina spremljeval-

cev se je razkropila na različne strani, ostala sta samo inženir Kotnik in suplent Žvanut, ki sta se ponudila, da spremita dami do njiju stanovanja.

Suplent Žvanut je korakal kar je bilo mogoče počasi, hoteč da bi Kotnik in gospa Ručigajeva prišla malo naprej in da bi on mogel govoriti z Zoro nekaj besed na samem. Žvanut je bil čeden in prikupen človek in imel le eno slabost, da je hotel veljati za imenitnega pisatelja in kritika. Zora mu je ugajala, odkar jo je poznal, a doslej je le malo občeval ž njo. Bila je nevesta in vsled tega se ji ni upal približati. Sedaj, ko mu je bilo znano, da je Zora svojega žerina odsloвила, je v njegovem srcu zopet vstala želja, da si pridobi ljubezen tega lepega in duhovitega dekleta. Toda bil je v zadregi, kako naj začne, kako naj napelje pogovor od politike na ljubezen. Pomagala mu je Zora sama.

»Veste, gospod profesor,« je rekla, »čemu se danes najbolj čudim? Da mi nič ne ugovarjate. Navadno ste med tistimi, ki mi najodločneje ugovarjajo in se norčujejo iz mojih nazorov, danes pa ste ves večer molčali in mi zdaj celo pritrjevali.«

»Morda bi se vam rad prav posebno prikupil, gospodična Zora!«

»Bežite vendar; to je banalno.«

»Recite, nerodno je, da si želim na tak način pridobiti vaše simpatije,« je živahno rekel Žvanut. »Zdaj me je kar sram, da sem se tako neumno izrazil. A če bi smel povedati, kar mislim in čutim, potem upam, da bi se mi gotovo ne smejali.«

»Zakaj bi pa ne smeli govoriti? Steli mar naenkrat postali plahi ali vam jaz tako imponiram?«

»Nespreten človek sem in težko se izrazim,« je rekel Žvanut. »Sicer ste pa gotovo že uganili, kaj gori v mojem srcu.«

»Ali ste morda zaljubljeni, gospod profesor?«

»Da, jaz ljubim, gospodična Zora, in sicer vas ljubim, iz vse duše, iz vsega srca, in srečen bi bil, če bi me uslišali in bi hotela moja postati za vse življenje.«

Zoro je to popolnoma nepričakovano ljubezensko razodetje tako presenetilo, da ni vedela kaj bi rekla. Kar ustavila se je in je strme gledala na Žvanuta, ki se je v igralski pozi postavil pred njo. Tako se je čudila, da ni zapazila, kako neskončno smešno je bilo videti Žvanuta, ki je eno koleno lahko pripognjeno stal pred njo in držal roko na srcu.

Zorino začudenje je bilo pač umljivo. Zruana je bila z Žvanutom

že dlje časa, a nikdar ni slutila, da ima zanj kake posebne simpatije. Pokazal jih ni nikdar in zato si njegove nenadne snubitve kar ni mogla tolmačiti.

Zavedala se je, da v svojem srečanju ničesar ne čuti za Žvanuta in spominjala se je, da ga je vedno smatrala le za afektiranega človeka, ki se dela interesantnega in da se je dostikrat celo smejala njegovi pisateljski nečimernosti.

In zdaj jo je ta mož snubil!

V istem trenutku, kakor te misli, je pa prešinilo Zoro tudi spoznanje, da je ta snubitev zanj naposled le laskava. Dan poprej je bila preklicala svojo zaroko in že jo je snubil mož, ki je imel upanje, da postane v najkrajšem času profesor, mož torej, ki je imel zagotovljeno eksistenco in ki so ga ljudje kraj njegovih neznatnih slabosti vobče radi imeli in ga resnično spoštovali.

Za njeno samoljubje je bila Žvanutova snubitev veliko zadoščenje in to spoznanje je vzbudilo v njej neko toplo čuvstvo.

»Presenečena sem gospod profesor, tako sem presenečena, da res ne vem, kaj bi vam odgovorila. Nisem niti v sanjah mislila, da me imate radi. Ne zamerite mi torej, če vam ne

morem kar zdaj dati določnega odgovora.«

»Zora — kje pa ostajaš?« je zaklicala gospa Ručigajeva, ki je bila v Kotnikovem spremstvu že prišla do svojega stanovanja.

Zora in Žvanut sta na ta opomin zapustila svoje stojišče in hitela proti gospe Ručigajevi.

»Danes tudi ne zahtevam še določnega odgovora,« je rekel Žvanut. »Vem, da me še premalo poznate, da bi se mogli takoj odločiti. A počakal bom. Srečen sem, da mi niste vzeli vsega upanja.«

»Hvala,« je rekla Zora in je dala Žvanutu roko. Žvanut se je sklonil in je vroče poljubil to mehko, drobno roko.

Šla sta potem molče dalje in prišedši do hiše se kratko poslovila. Tudi Kotniku ni rekla Zora drugega kot »lahko noč« in je stekla v hišo, prepustivši svoji teti, da zahvali kavalirja za njiju spremstvo.

Kotnik in Žvanut sta stanovala v isti ulici in sta šla torej skupaj. A nihče ni govoril. Žvanut je imel polno glavo ljubezenskih misli, Kotnik pa ga je posmehljivo opazoval. Zapazil je bil prav dobro, da sta Zora in Žvanut poprej namenoma zaostajala in videl ju je bil tudi v trenutku, ko je Žvanut držeč roko na srcu stal

pred Zoro. Takrat je uganil, o čem govorita. A rekel ni ves čas ničesar, ker ni hotel biti nediskreten.

Pač pa mu je prišel na misel pogovor, ki ga je imel malo dni poprej z gospodično, katere priznani čestilec je bil Žvanut dlje časa.

»Imela sem Žvanuta prav rada,« je takrat rekla gospodična Mira Zadnikova, »a govoril je vedno v pisateljskih frazah, in me mučil z deklamacijami o najmodernejši moderni in umetnosti. Vse njegove spise sem morala čitati in povrh še spise tistih pisateljev, ki jih on pripoznava. Ne morem vam povedati, kako me je to dolgočasilo. Takrat sem spoznala, da ga ne bom nikdar ljubila. Čeden dečko je, a zame je premalenkosten ali preveč neslan. Če se bom kdaj zaljubila, bo dotični mož močan, zdrav človek, energičen...«

»Izkratka,« je takrat rekel Kotnik, »vaš ideal se ne zove Žvanut.«

»Ne,« je odgovorila Mira Zadnikova kategorično, »in povedala sem mu to brez ovinkov. Bil je razžaljen in od tedaj ne govori več z menoj.«

Tega pogovora se je spominjal Kotnik, ko je šel z Žvanutom domov in smeje se sam pri sebi je mrmral: »Ona zapuščena, on odslovljen — kar ustvarjena sta drug za drugega.«

II.

Gospa Ručigajeva je živela čudno življenje. Otrok ni imela, njen mož, dasi premožen, se je pa zanimal samo za svojo kupčijo in je svojo ženo v pravem pomenu besede zanemarjal. Trgovec Ručigaj je poleti in pozimi zapustil zjutraj ob šestih svoj dom. Pri obedu se je zamudil le pol ure, a še med obedom je čital časnike. Zvečer je prišel redno ob poludevetih domov in je ob devetih že trdno spal. Svojo ženo je imel prav rad, samo časa ni imel nikdar zanjo.

V tej zapuščenosti je bila gospa Ručigajeva še vesela, da je Zora sprejela njeno ponudbo in se preselila v njeno hišo. Zora je bila z Ručigajem v daljnem sorodstvu, toda njen oče, upokojeni železniški uradnik, in Ručigaj, se nista nič prav dobro razumela. Ručigaj je bil trezen in delaven, Zorin oče pa pijanček, ki je samo po kavarnah in gostilnah posedal in se je malo menil za usodo svoje hčere, zlasti ker je čutil, da ga po izobrazbi in po značaju daleč nadkriljuje. Zaradi tega je tudi z veseljem privolil, da se je Zora preselila k Ručigajevim, dasi jo je od tedaj le redkokdaj videl.

Gospa Ručigajeva je nadomestovala Zori mater in ji je bila obenem

dobra prijateljica. Razumeli sta se prav dobro in dasi je gospa Ručigajeva, ki jo je Zora imenovala teto, vedno želela, da bi se Zora omožila, se je tega vendarle bala.

Ko je suplent Žvanut nekaj dni po veselici na dirkališču napravil gospe Ručigajevi oficialen obisk in zasnubil Zoro, je bila dobra »teta« v veliki zadregi. Žvanut ji je bil všeč, a vendar se je njegovega obiska prestrašila.

Toda Žvanut jo je kmalu pomiril. Mirno in stvarno je pojasnil svoje razmere, natančno obrazložil, kake nade in kake želje ima za prihodnjost in dal razumeti, da se čuti poklicanega, povzpeti se še do kaj višjega, nego samo do profesorske službe.

»Ne smete mi zameriti,« je samozavestno končal svoje pojasnilo, »da sem vam povedal tudi svoja upanja glede bodočnosti. Nečem se delati boljšega, kakor sem v resnici, lahko pa rečem, da smem imeti ambicije. Kdor ne izpolnjuje samo svojih službenih dolžnosti, nego posveča tudi svoj prosti čas in svoje zmožnosti narodu, povzdigi narodne kulture, narodnega šolstva in razvoju slovenske literature, ta sme pač zahtevati ne le moralnega, nego tudi dejanjskega priznanja.«

Gospa Ručigajeva je pri teh besedah imela občutek, da bi morala pravzaprav nekaj ugovarjati in nekoliko zmanjšati samohvalo, ki je tičala v Žvanutovih besedah, a ker ni našla pravih izrazov, je samo pokušljevala.

Žvanut pa je govoril dalje o svojih sposobnostih in o svojem delovanju kot učitelj klasične filologije, kot pisatelj in kot kritik, rabil vse bolj izdatne besede, da je primerno označil svoje vrline in končal z izrekom:

»Upam, da mi bo gospodična Zora, ki je tako duhovita in izobrazena kakor malokatera dama, krepka opora na potu do mojih vzvišenih ciljev.«

Gospa Ručigajeva je samo nagnila glavo, Žvanut jo je bil tako popolnoma premagal s svojimi blestečimi frazami, da je bila kar omamljena. Šele čez nekaj časa je prišla takorekoč do sape.

»Ne dvomim, gospod profesor, da bi bili vi vzoren soprog za Zoro in da bo srečna z vami.«

Žvanut je majestetično prikimal v znak, da o tem tudi on čisto nič ne dvomi.

»Zora mi je sicer povedala, kar sta govorila zadnjič po veselici,« je nadaljevala gospa Ručigajeva, »a

rekla mi je tudi, da se še ni odločila.«

»Še ni odločila?« je nekoliko zategnjeno vprašal Žvanut. »Počakal sem nalašč nekaj dni, predno sem napravil svoj obisk. Sicer pa sodim, da ji moje ljubezensko razodetje ni bilo neprijetno.«

»Nikakor ne,« je zatrjevala gospa Ručigajeva in potem pogumno lagala. »Nasprotno, vem, da ste Zori že od nekdanj jako simpatični kot človek in kot pisatelj.«

Suplent Žvanut je to vzel na znanje kot nekaj, kar se pravzaprav samo ob sebi razume.

»Vedel bi pa vendar rad, kdaj se gospodična Zora odloči,« je dejal po kratkem premišljevanju. »Nejasne situacije so mi neprijetne. Človek mora vedeti, pri čem da je, zlasti ker je bila gospodična Zora zaročena z drugim. Jaz v polni meri uvažujem psihologično stran te razveljavljene zaroke in uvidevam, da ne smem zahtevati takojšnjega »da« ali »ne«, toda, kakor rečeno, rad bi vedel, v katerem času smem pričakovati odgovora.«

Gospa Ručigajeva sicer ni imela posebno jasnih pojmov o psihologiji in ni prav natančno vedela, kaj je hotel reči Žvanut, a sodila je, da

ne bo neumestno, če ga prosi malega pojasnila o nekoliko kočljivi zadevi.

»Rada ustrežem vaši želji, gospod profesor,« je dejala, »a ker ste omenili psihologično stran, dovolite tudi meni nekoliko besed. Šušljalo se je nekaj, da imate tudi vi svojo psihologično stran; reklo se je, da je ta psihologična koristka pri nemškem gledališču. Bodi kakorkoli — a predno se zaročite z Zoro, je pač treba, da spravite to stvar popolnoma v red.«

»Za to je že preskrbljeno milostiva gospa,« je izjavil Žvanut. »Pretrgal sem vse zveze.«

»Tako je prav, gospod profesor. Nečem biti niti bolj stroga niti manj prizanesljiva kakor so drugi ljudje, a tega vendar nečem na noben način, da bi se Zora zaročila z možem, ki ima kako dvomljivo znanje. In zdaj dovolite mi nekaj trenutkov, da se pogovorim z Zoro.«

Gospa Ručigajeva je postavila pred Žvanuta škatljo smodk in skodelico za pepel ter zapustila sobo. Žvanut si je užgal smodko, stegnil noge in se vdal razmišljanju o doti, ki jo utegne »teta« izposlovati Zeri.

Pogovor gospe Ručigajeve z Zoro ni trajal dolgo. Še predno je Žvanut skadil polovico svoje smodke, se je gospa Ručigajeva že vrnila v salon.

Preprosto, kakor je bila njena navada, je povedala Žvanutu, da je Zori jako simpatičen, a da takoj se Zora ne more odločiti.

»Pomislite,« je rekla, »da sta le jako površno znana in da se gre za odločbo za celo prihodnjost. Treba je vendar, da se malo bližje spoznata. To je tudi v vašem interesu, gospod profesor, saj morate vendar vedeti, kakega značaja, kakega mišljenja in kakih lastnosti je Zora in če se sploh toliko ujemata, da bi mogla v zakonu srečno živeti.«

V svojem srcu si je Žvanut sicer rekel, da se mu zdi vse to precej nepotrebno, toda ugovarjati ni mogel.

»Želel bi le, da bi bil čas preskušnje kar mogoče kratek.«

»To je odvisno od vas, gospod profesor,« je rekla gospa Ručigajeva. »Z ozirom na svojo razveljavljeno zaroko želi Zora, da bi ostala vaša snubitev za sedaj tajna. Čez nekaj tednov se bodeta pač oba že lahko odločila in tedaj bomo lahko praznovali vajino zaroko.«

Od tega dne je bil Žvanut redni spremljevalec gospe Ručigajeve in Zore in je hodil po dvakrat na teden k Ručigajevim na večerjo.

Ko je prišel prvokrat, je bil predstavljen hišnemu gospodarju.

»Me prav veseli... velika čast ... ali želite cvička ali belega,« je dejal Ručigaj in je sedel za mizo in točil vino. Med večerjo ni Ručigaj nič govoril, a ko je odložil vilice in nož, je nenadoma vprašal:

»Koliko pa zaslužite navadno profesorji?«

Žvanut mu je povedal natančno kako in kaj, nakar je Ručigaj odmahnil z roko.

»Slaba kupčija! Ko bi bil jaz toliko študiral, bi si že kak boljši kruh poiskal. Sicer pa lahko noč.«

S temi besedami se je Ručigaj poslovil in je šel spat. To je bil najdaljši govor, kar jih je Žvanut slišal iz Ručigajevih ust.

Zora se je občujé z Žvanutom vedla čisto naravno. Bila je ž njim ljubezniva, a varovala se je vsega, kar bi se dalo tolmačiti, da Žvanuta lovi. Nič ni prikrivala, da ne čuti še nobenega posebneganagnenja za svojega snubca, a očitno je bilo, da želi, naj bi si Žvanut pridobil njeno ljubezen. Dasi je bila že petindvajset let stara, vendar še ni poznala tistega strahu, ki provzroča, da dekleta te starosti z obema rokama sežejo po prvem resnem ženinu, ki se oglasi, četudi ga ne ljubijo. Zori še ni hodiło na misel, da vzlic svoji lepoti in vzlic doti, ki jo je smela pričakovati,

ne dobi moža. Strah, ki mori toliko deklet, da namreč postanejo zapuščene stare device, ji je bil še neznan.

Vobče ji je Žvanut ugajal. Bil je prikupne zunanosti in uglajenega vedenja, ljubezniv in pozoren, a sam v sebe zaljubljen. Govoril je vedno samo o sebi, o svojih talentih, o svojem znanju in o svojih uspehih na literarnem polju. Pri teh pogovorih se je pokazalo, da pozna mož le samega sebe in da smatra ves svet le kot sredstvo, da zadosti svojim željam.

Zora se je z gospo Ručigajevo popolnoma odkritosrčno pomenila o svojih opazovanjih.

»Pravzaprav je dobra duša in resnično izobražen mož,« je dejala Zora, »a podoben je srednjeimovitemu človeku, ki trepetja za vsak vinar in bi rad vse sam pograbil, ki pa bi kot velik bogataš rad kaj malega tudi drugim privoščil. Denar, čast, slava, moč, to hoče Žvanut zdaj vse imeti in vsega kar mogoče mnogo; če to doseže, bo pa pustil tudi druge poleg sebe živeti, seveda samo če bodo ponižni in z malim zadovoljni.«

Tudi gospa Ručigajeva je bila že spoznala ta Žvanutova svojstva, a vzlic temu se je toplo zavzela za Žvanuta.

»Meni se zdi,« je dejala, »da ga prestrogo sodiš. Jaz imam vtisk, da je Žvanut mož, ki ima jasne cilje pred seboj in ki natanko ve, kako jih doseže. Kar smatraš ti za egoizem, to je po mojem mnenju samo razumnost. Žvanut je pameten in praktičen in s takim možem je lahko živeti.«

Zora je za trenotek položila šivanje na kolena in se zamislila.

»Pameten... praktičen... no, da, to je Žvanut... morda še preveč za svoja leta. Toda v tej starosti je vendar čudno, da je pesnik, literat in učitelj klasične literature tako praktičen in brez vseh idealov, kakor kak borzni špekulant. Preveč pameti in morda le premalo srca...«

Zdaj pa je bila gospa Ručigajeva resnično presenečena.

»Ali... Zora... kaj vendar govoriš,« je vzkliknila. »Ali mar hočeš, da ti naj hodi Žvanut v mesečini pod okno prepevat?«

»Ne, ljuba teta,« je z globokim vzdihom rekla Zora, »tega si ne želim, toda dozdeva se mi, da mora mlad mož, ki se ženi, vendar biti nekoliko drugačen, vsaj nekoliko manj pameten in manj praktičen.«

Gospa Ručigajeva je ta dan večkrat razmišljevala o teh Zorinih besedah, a vendar ni mogla uganiti, kaj

da je Zora pravzaprav hotela povedati. Uvidevala je samo, da mora Žvanut popraviti ta vtisk, ki ga je bil naredil na Zoro in ponosna je bila, ko se je domislila, kako bi se dalo to najboljše doseči. Pri prvi priliki je Žvanuta poklicala na stran.

»Veste, gospod profesor, kako bi se lahko Zori prav posebno prikupili? Zložite nanjo kako pesem. Zora je tako poetična! Najraje čita pesmi. Celo omaro jih ima.«

»Tako, tako,« je menil Žvanut. »No... hm... s pesmimi potradi človek mnogo časa in honorarji so slabi... hm..., a poskusil bom vseeno... rad bi imel, da bi bil vsaj že založen.«

V prihodnjem sešitku literarnega mesečnika je bila že natisnjena moderna lirska pesem »Zori«. Žvanut je dal pesem posebe natisniti na krasen karton in ga je osebno prinesel Zori ter ji ga izročil z grandeco, kakor bi jo bil s to pesmijo postavil v eno vrsto z Lavro, Beatrico ali Julijo.

Zora ni imela prav nič smisla za Žvanutovo neokusno galanterijo, a vedoč, da jo je moralično zakrivila njena tetá, ni rekla ničesar. Žvanut je bil nekoliko razočaran, da ni našel pričakovanega priznanja. »Verzi so lepi in gladki, pesem je skrbno

izpiljena,« to je bilo vse, kar je rekla Zora, ki se ni znala in se ni hotela hliniti. Mislila si je pa, da v teh z dovršeno umetnostjo sestavljenih verzih ni nič čuta in nič toplote in da je ta pesem pravi izraz Žvanutove individualnosti.

Gospa Ručigajeva pa je bila zelo zadovoljna s pesmijo in je od tega dne s posebno vnemo protežirala Žvanuta. Zavzemala se je zanj s toliko večjo vnemo, ker se ji je začelo dozdevati, da se Zora le ne more prav ogreti za svojega snubca. Ni si mogla raztolmačiti, kaj da Zora pravzaprav hoče, in Zora se je tudi izogibala vsakemu razjasnilu, a to je bilo gospe Ručigajevi vendar jasno, da se Zora ne more navaditi svojega čestilca in da bi ga znala naposled odkloniti, dasi bi se sicer rada omožila, že zaradi tega, ker se je njena prva zaroka razdrla.

Največja nevarnost je po sodbi gospe Ručigajeve pretila Žvanutu od moža, ki sicer ni imel simpatij za Zoro. Ta mož je bil inženir Kotnik. Gospa Ručigajeva ga je dobro poznala in ga je imela vobče prav rada, a bala se je njegovih opazk, njegove rahle, hladne ironije, s katero je znal v ljubeznivi obliki povedati največje neprijetnosti. Bala se je zlasti zdaj, ker je vedela, da bi Zora

ne prenesla Kotnikovéga norčevanja in da bi, če se prej ne zaroči z Žvanutom, pri prvi sarkastični opazki Kotnikovi odslovlila svojega snubca.

Slučaj je nanesel, da je gospa Ručigajeva srečala Kotnika na cesti in porabila je to priliko, da mu pojasni razmere. To je mogla toliko lažlje storiti, ker je bilo prvo Kotnikovo vprašanje, »če se je že med pametno Zoro in prismojenim literatom Žvanutom ustanovila tista duševna harmonija, ki je predpogoj zakonski sreči.«

»Vedel bi samo rad, kdo se je drugemu prilagodil,« je dejal Kotnik. »Zanima me namreč izvedeti, čigava individualnost je trdnejša, kajti moja sodba je, da Zora končno vendar ne vzame Žvanuta.«

Gospa Ručigajeva je bila preseščena. Kotnik je prišel le malo v dotiko z Zoro, in ni nič vedel, kako se razumeta, a je vendar izrekel tako mnenje.

»Iz česa pa sklepate, da Zora ne vzame Žvanuta,« je vprašala gospa.

»Ker imam o gospodični Zori mnenje, da je samostalen značaj, dočim je Žvanut bitje, sestavljeno iz precejšnje inteligence, velikanske sebičnosti in nedosežne nečimernosti.«

»Čudim se, da se zdaj naenkrat zavzemate za Zoro, ko ste jo doslej pri vsaki priliki dražili in se iz nje norčevali. Pa ne da ste ljubosumni?«

Kotnik se je na ves glas zasmeljal

»Ljuba gospa — kako morete kaj takega misliti!«

»Saj ne mislim, da ste ljubosumni na Žvanuta zaradi Zore,« je pojasnjevala gospa Ručigajeva, »nego zdi se mi, da ste ljubosumni na uspehe, ki jih ima Žvanut v drugih ozirih. Žvanut je imeniten pesnik in pisatelj, še v odbor »Matiče Slovenske« ga hočejo voliti...«

Zopet se je Kotnik glasno zasmeljal.

»Ne, ne, gospa, motite se,« je rekel. »Ljubosumen nisem, ne zaradi gospodične Zore, še manj zaradi literarne slave Žvanutove.«

»Potem pa vas lahko prosim, prizanašajte vsaj nekaj časa Zori in Žvanutu s svojimi opazkami,« je prosila gospa Ručigajeva. »Če se bodeda sporazumela, naj se vzameta.«

»Da.. naj se vzameta,« je nekako zamišljeno ponavljal Kotnik in dostavil: »Obljubljam vam, da do konca leta ne bom napravil nobene opazke več o gospodični Zori in o njenem čestilcu.«

Poslovil se je z neobičajno hitrostjo in odšel. Gospa Ručigajeva je šele čez nekaj trenutkov uganila, da jo je Kotnik tako hitro zapustil, ker je videl, da prihaja od druge strani Zora.

»Kake porednosti in zabavljice ti je pa Kotnik pravil o meni in o Žvanutu?« je vprašala Zora, ko se je sestala s svojo teto. »Čim me je zagledal, je kar pobegnil.«

»Slučajno je bil danes prav ljubezniv,« je odgovorila gospa Ručigajeva. »O tebi in o Žvanutu sploh ni govoril.«

»Čudim se,« je menila Zora. »Sicer pa bi mu nič ne zamerila, če bi slabo o meni in o Žvanutu govoril. Tudi midva ne govoriva nič dobrega o njem. Skoro čudno je, kako se Žvanut in jaz ujemava v svojih sodbah glede Kotnika, ko sva sicer popolnoma različnih nazorov.«

»Ti delaš Kotniku krivico,« je s poudarkom dejala gospa Ručigajeva. »Kotnik ni tvoj sovražnik.«

»Naj bo moj sovražnik ali ne,« je rekla Zora, »meni ni nič na tem. Prijatelj mi ne bo nikdar in jaz mu ne bom nikdar prijateljica.«

Gospa Ručigajeva ni na to ničesar več rekla in Zora je zasukala pogovor na drug predmet.

III.

Štirinajstdnevna velika reklama za koncert v »Narodnem domu« ni mnogo zalegla. Dvorana je bila ravno dobro zasedena, a nič več, dasi je bilo na programu nekaj popolnoma novih slovenskih skladb.

Gospa Ručigajeva je sedela z Zoro v srednjih vrstah, poleg Zore pa je sedel Žvanut. Slučaj je nanesel, da so ravno okrog njih sedeli različni znanci, ob zidu pa je slonel dr. Zabret s svojo vedno veselo in razposajeno družbo. Zori je bila ta sosesčina prav neprijetna, kajti vedela je, da jo bodo ti ljudje prav neusmiljeno kritikovali in opravljali. Najbolj neprijetno pa ji je bilo, da je tik za njo sedel inženir Kotnik z nekaterimi prijatelji.

Koncert je bil lep. Občinstvo je bilo hvaležno in je pridno ploskalo, študentje so tulili, a vendar se je poznalo, da te skladbe, kakor so bile umetne, niso v srcih poslušalcev vzbudile nobenega odmeva. Gospodje, ki obiskujejo koncertne in gledališke in druge javne priredbe »iz narodne dolžnosti«, so delali dolgočasne obraze in gledali na ure, dame so se ozirale po toaletah svojih znank in neznank, mladina je celo koketirala. Prave pozornosti ni bilo.

Naenkrat je dr. Zabret odprl usta na stežaj in zazeval ter polglasno vzdihnil:

»Lepo je, nič ne rečem, prav lepo, a če bi bil vedel, da bo tako lepo, bi bil raje šel v gostilno.«

Tisti, ki so slišali Zabretovo opombo, so se tiho smejali. Kar je bil dr. Zabret na svoj drastični način povedal, to so namreč mislili vsi.

Žvanut je bil morda edini, ki je bil drugačnega mnenja in začel je Zori na dolgo in široko razlagati lepoto teh novih skladb.

»Nisem dovolj muzikalična, da bi mogla izreči kako sodbo,« je dejala Zora, »a priznati moram, da te skladbe tudi name niso napravile vtiska.«

»Sama umetnost je v njih, a nič čuvstva,« se je oglasil Kotnik. »Starejše slovenske skladbe so sicer malo umetne, v tehničnem oziru so kaj primitivne, a vendar so mi ljubše kot vse te hipermoderne stvari, v katerih je mnogo umetnosti in velika tehnika, a nič toplote in nič poleta.«

Žvanuta je jezilo, da je Zora pritrdjevala Kotniku. Ostro je rekel Kotniku:

»Ti si na Dunaju malo pridobil na muzikalični izobrazbi, da tako govoriš.«

»Beži, beži,« je menil Kotnik, »česa se pa slovenski študent na Dunaju nauči, ko nikamor ne pride in ničesar ne vidi in ne sliši.«

»Kdo pravi, da nismo ničesar videli in ničesar slišali,« se je oglasil dr. Zabret. »Enkrat na mesec, kadar smo kaj denarja videli, smo že šli k ljudskim pevcem ali pa v »Mehlgruben. Vsak slovenski študent zna peti: »So lang der alte Steffel...« ali pa: »Du Radibua riach zu dem Ban...« Take pesmi naj zlagajo slovenski skladatelji, pa bodo koncerti vedno polni.«

Kotniku ni bilo prav nič po volji, da je norčavi dr. Zabret pogovor tako zasukal, a odgovoriti mu ni mogel, ker je zbor zopet nastopil.

Po koncertu se je v restavraciji zbrala okrog gospe Ručigajeve velika družba. Žvanut, ki je sedel poleg Zore, je zopet začel govoriti o koncertu in z avtoritativno sigurnostjo zagovarjati moderno glasbo in povzdigovati najnovejše slovenske skladbe. Njegove besede so bile namenjene Zori, a govoril je nameno- ma tako glasno, da so ga morali vsi slišati in triumfiral je na tihem, ker mu ni nihče ugovarjal in se je samo dr. Zabret včasih oglasil s kako šalo.

»Dobe se tudi ljudje,« je dociral Žvanut, »ki pogrešajo v moderni

umetnosti narodnega značaja. To so ljudje iz predpotopne dobe, danes so ti nazori antikvirani.«

Kotnik je bil ves čas molče poslušal Žvanutova razlaganja in samo opazoval Zoro, kakor bi hotel z njenega obraza čitati, kaj si misli o Žvanutovih nazorih. Ko je Žvanut naposled končal, se je Kotnik obrnil do Zore.

»Dovolite mi, gospodična, skromno vprašanje,« je rekel. »Ali Vas je Žvanut prepričal?«

»Ne«, je hitro in odločno izjavila Zora. »Ne morem mu ugovarjati, ker mi stvar ni popolnoma jasna in ne vem, kako bi izrazila to, kar mislim, toda zdi se mi, da nima prav.«

Smehljaje je pokimal Kotnik in si užgal novo cigareto.

»Mene Žvanut tudi ni prepričal«, je dejal Kotnik. »Že to, da obsoja narodni značaj v umetnosti, mi zadostuje, da odklanjam njegove nauke. Le umetnost, ki je izraz narodne individualnosti tistega plemena, iz katerega je zrasla, ima svoj pomen in svoj namen.«

Žvanuta je vsak ugovor razburil. Tudi zdaj je takoj vzplamtel.

»Narodna individualnost — kaj je to?« se je jezil. »To ni nič, to so besede, ki nimajo smisla.«

»Nikakor ne,« je protestiral Kotnik »narodno individualnost tvo-rijo tiste lastnosti, ki so pri kakem narodu posebno razvite, tako da mu dajejo njegov posebni značaj.«

»Potem imamo pa mi Slovenci lepo narodno individualnost,« je zakričal dr. Zabret. »Ker glavne naše lastnosti so pijančevanje, lenarenje, zapravljanje in zafrkavanje. Zdaj šele vem, zakaj sem jaz tako navdušen Slovenec. He, natakar, še pol litra, da se utrdi moja narodna individualnost.«

Zabretovo norčevanje je vzbudilo občen smeh in smejal se je tudi Kotnik.

»Da, Zabret,« je rekel Kotnik »ti sam ne veš, kako bridko resnico si povedal.«

Zabretove opazke in šale so Žvanuta vedno jezile. Ker sam ni imel nič humorja in nič dovtipa, je te šale proglasil enkrat za vselej za neestetične in jih načeloma ignoriral. Tudi se je dostojanstveno naslonil na svoj stol in počastil izključno Zoro s svojo pozornostjo.

Zora niti zapazila ni, da se je Žvanut k njej obrnil. Poslušala je samo Kotnika, ki je bil začel pojasnjevati svoje stališče, ne da bi se zmenil za dolge obraze, ki jih je delal Žvanut.

»Kar velja po mojem mnenju o glasbi, to velja sploh o vseh pojavih našega narodnega življenja,« je dejal Kotnik. »Vsa naša kultura, vsa umetnost, vse naše politično, versko in gospodarsko življenje kaže, da ginevajo še tisti ostanki narodne individualnosti, ki jih je opaziti v začetku našega prebujenja. Jezik slovenski se lepo razvija, na vseh poljih umetnosti se dela, a na vsem tem je vedno manj slovenskega značaja. Nekdaj so nas imeli Nemci v gospodarski, politični in kulturni sužnosti. Kaj pa je slovenski preporod drugega, kot začetek boja za osvobodjenje iz te sužnosti. Ali ima slovensko narodno gibanje sploh kak smisel, če ni njega namen, zagotoviti Slovincem samobitno politično, gospodarsko in kulturno življenje, zagotoviti vsem Slovincem duševno in materialno srečo. Prvi naši politiki, znanstveniki in umetniki so se tega ali jasno zavedali ali pa so to instinktivno slutili, a vsi so se po tem ravnali kolikor jim je bilo pač mogoče. A novi rod nima več smisla za to, sedanji rod zaničuje ravno v kulturnem oziru vse to, kar je specifično slovenskega.«

Tudi gospa Ručigajeva je bila postala pozorna na Kotnikova izvajanja. Ko je Kotnik za trenotek utihnil, je vprašala Zabreta:

»O čem pa govori gospod Kotnik?«

»O narodni norosti pridiguje, po lastnih skušnjah,« je odgovoril dr. Zabret, »jaz sem že tako navdušen in v takem ognju, da so se mi vžigalice v žepu same vnele.«

To pot ni dr. Zabret s svojim smehom ničesar opravil, kajti Kotnik je bil zopet začel govoriti in vsa družba ga je pozorno poslušala.

»Kdor opazuje sedanje naše narodno življenje, se mora nad njim razjokati,« je dejal Kotnik, »pa ne morda zaradi bratomornega boja — ta je še edini veseli moment — nego zaradi tega, ker umira vsak smisel za slovensko narodno idejo, ker se povsod šopiri samo koristolovstvo, ker vidimo, da gonilna sila ni več narodna misel, nego samo častihlepnost in dobičkaželjnost.«

»A kraj vsega tega moraš vendar priznati, da napredujemo na vseh poljih,« se je oglasil Žvanut, »zlasti pa na kulturnem polju.«

»Mislim, da nimaš prav,« je dejal Kotnik. »Res, da izide vsako leto več knjig. A kakšne so? Večinoma ti ne dajo niti duševnega užitka niti pozitivnega znanja. Večina teh knjig je prepojena tujega duha. Pisane so knjige pač v slovenskem jeziku, do-

stikrat v krasnem jeziku, a večino-
ma v tujem duhu.«

»Protestiram«, je ogorčeno
vskliknil Žvanut. »To je iz trte izvi-
ta obdolžitev.«

»Nikakor ne«, je mirno odgovo-
ril Kotnik. »Žal, da ne. Naša nesreča
je, da smo v popolni kulturni odvis-
nosti od Nemcev in da sedanja gene-
racija niti tega ne uvideva in niti
volje nima, se iz te sužnosti osvobo-
diti. Naši predniki so imeli vsaj ta
namen, vsaj to voljo, mi pa smo se
vdali z resignacijo v to usodo. Pre-
maganci smo in če prihodnja genera-
cija ne bo boljša, potem slovenstvu ne
bo pomoči.«

Dr. Zabreta so ta razmotrivanja
očitno dolgočasila.

»Natakar« je zakričal »s tem
vinom pojdite vi biriče obhajati. Ka-
ko morete tako pijačo prinesiti cesar-
skemu uradniku, ki služi pri visoki
vladi.«

»Gospod dr. Zabret«, je vpraša-
la gospa Ručigajeva, »ali vas taki
pogovori nič ne zanimajo?«

»Lepo vas prosim, gospa«, je de-
jal Zabret, »kako morete misliti, da
me zanima literatura. To je za štu-
dente. Zame je najlepše branje je-
dilni list.«

Toda Kotnikove besede so ven-
dar napravile svoj vtisk na vse po-

slušalce. Posebno beseda »premaganici« je zvenela vsem v ušesih in ni šla nikomur iz spomina, zlasti ne Zori, ki se je tako vtopila vrazmišljevanje o Kotnikovih izvajanjih, da je čisto pozabila na Žvanuta, ki je sedel poleg nje in se jezil, da mu posveča Zora tako malo pozornosti.

Že večkrat se je na tihem ljutil, da se Zora še vedno ni odločila, a danes je bile njegovo samoljubje v največji meri užaljeno. Začel je delati vsakovrstne sklepe, a čim se je ozrl na Zoro, so vsi ti njegovi naklepi razpadli v nič. Misel na bodočnost, ko bo to krasno dekle njegovo, ga je tolažila za neprijetno sedanjost.

Zora je z žensko bistrumnostjo uganila, kaj se godi v Žvanutovem srcu. Ganiło je to ni, kajti priznavala si je, da Žvanuta ne ljubi in da ga morda ne bo nikdar ljubila. Kajti iz njenega srca še ni bilo izginilo zadnje upanje, da se poroči iz resnične ljubezni, ne samo zaradi tega, da dobi moža. Obenem pa je tudi uvidevala, da se njeno razmerje z Žvanutom plete že predolgo, da bi mogla iz lepa odstopiti, ne da bi trpela na ugledu in zato je mirno dopustila, da se je Žvanut v tem trenutku dotaknil njene roke in ji jo je skrivaj stisnil. »Premaganka tudi jaz« si je mislila Zora in je tiho vzdihnila.

Kotnik ni vsega tega nič zapazil. Kadar je govoril o narodnih stvareh, je pozabil na celo družbo.

»Zgodilo je že različnim narodom«, je nadaljeval svoja razmotrivanja, »da so prišli v politično in v gospodarsko ter tudi v duševno sužnost drugega naroda. A vedno so se skušali osvoboditi.«

»Mi pa smo tako daleč padli, da tega niti ne poskušamo. Včasih pač citiramo geslo: »Svoji k svojim«, a kdo se ga drži. Največji narodnjaki kupujejo svoje potrebščine pri Nemcih. Največji trgovci med nami so Nemci in nabirajo ogromna premoženja, ker jim Slovenci prostovoljno znašajo svoj denar. In vendar je ni večje brezznačajnosti, ni ga večjega dokaza za narodno brezvestnost, kakor če hodi Slovenec kupovat svoje potrebščine k Nemcu in če Nemcu sploh daje zaslužka. Gade redimo na svojih prsih in redimo jih s svojo lastno krvjo. Ali nismo premaganci?

»Jaz ne kupim nikdar nobene stvari pri Nemcu,« je vzkliknila Zora.

»Da, vam verujem,« je dejal Kotnik, »med novo žensko generacijo jih je nekaj takih, kakor ste vi gospodična, a ogromna večina slovenskega občinstva ne postopa tako. Da, celo med trgovci, ki veljajo za

narodne, ki sami zahtevajo, naj se občinstvo glede njih ravna po geslu »svoji k svojim«, jih je vse polno, ki dajo samo Nemcem zaslužka. Kdaj bi bilo že propadlo vse kranjsko nemštvo, če bi Slovenci kupovali samo pri Slovencih. Mi pa smo padli tako globoko, da ljudje, lastni ljudje, ti-stega še zasmehujejo, kdor oznanja, da je gospodarski boj proti Nemcem neizogibno potreben, če se hočemo osvoboditi iz nemške gospodarske sužnosti. Danes tičimo še globoko v tej sužnosti in dajemo dan na dan Nemcem suženjski danj. Kdo je izdelal sukno naših oblek, platno našega perila, gumbe, klobuke, vse kar nosimo? Nемец! Še iglo, s katero je vse to sešito, je napravil Nемец. Pri vsem tem je zaslužil in mi kot pravi premaganci smatramo to kot popolnoma naravno. In tako je z vsem in v vsakem cziru. V sužnosti smo tudi kot državljani. Povsod imajo Nемеци v rokah vajeti in bič, mi pa smo v državi vprežna živina.«

»Prosim, čez državo pa nič ne zabavljaj,« se je oglasil dr. Zabret. »Jaz sem državni uradnik in hočem še avanzirati; če bi te poslušal, bi mi to še škodovalo.«

Smehljaje je odmahnil Kotnik z roko in ne da bi se zmenil za Zabreta, je nadaljeval:

»Vsa javna oblast na Kranjskem je v rokah deželne vlade in tam odločujejo v vseh stvareh sami Nemci, sami zagrizeni Nemci. Namesto da bi te ljudi pobijali z vso brezobzirnostjo in delali na to, da izgine tudi zadnji Nемец iz javnih služb na Kranjskem, občujemo ž njimi in jim prizanašamo celo tedaj, kadar bi niti svojim ljudem ne prizanesli. Nemške uradnike je treba socialno in uradno onemogočiti, zoper vsakega posameznega je treba voditi boj, brezobziren boj. Naj bo kot človek kakršenkoli — Nемец je in naš sovražnik, in kot tak nima ničesar pri nas iskati in nima nobene pravice do javnih služb. Seveda, storili ne bomo tega, storili ne bomo ničesar, ker nimamo nič železa več v krvi, ker nimamo nič navdušenja v srcih, ker smo premaganci.«

»Kam ste pa danes zašli, gospod inženir,« je vzkliknila gospa Ručigajeva. »O glasbi smo govorili, vi pa zdaj že pol ure razpravljate o politiki.«

»Saj se v naši glasbi ravno tako kaže, da smo premaganci, kakor v političnih in gospodarskih stvareh,« je dejal Kotnik. »Priznam, da igra moda v umetnosti ravno tako veliko vlogo, kakor v krojaški obrti. Forme v umetnosti se bodo vedno menja-

vale, ali bistvo bi moralo ostati narodno. Danes vse posnema Wagnerja, vsi slovenski glasbeniki posnemajo Wagnerja.«

»Wagner je bil velikan, in za take duševne velikane ni mejá,« je vzkliknil Žvanut. »Sploh pa nima narodnostna misel nič opraviti z umetnostjo.«

»Da, Wagner je bil velikan,« je dejal Kotnik, »toda bil je nemški velikan, v katerem se zrealijo vse dobre pa tudi vse slabe lastnosti nemškega naroda. Mi pa tega že več ne zapazimo. Wagner je glasbenik, ki je v svojih delih dal nemškemu duhu najznamenitejšega izraza, naši glasbeniki pa to slepo posnemajo in so tako upeljali nemškega duha v slovensko glasbo, ter bodo s tem zatrli še ono malo našega, kar ga je bilo doslej v naši glasbeni literaturi. Premaganci smo tudi tod.«

»Ali misliš, da bi naši glasbeniki stvarjali znamenitejša dela, če bi Wagnerja ne poznali,« je vprašal Žvanut.

»Na tako vprašanje ne morem dati nobenega odgovora,« je izjavil Kotnik, »in bi ga sploh ne mogel nihče dati. Resnica pa je, da so se naši glasbeniki podali v nemško odvisnost, ker skušajo posnemati nemške glasbenike, ne pa da bi v lastnem

narodu iskali tega, kar je njegovega. Ne vem, če bi bili naši glasbeniki v tehničnem oziru tako daleč, kakor so zdaj, če bi ne posnemali Nemcev, a gotovo je, da bi bilo v njih delih več slovenskega duha. Danes je pa tako, da imamo vse polno pevskih društev, a če hočejo ta društva zapeti kako pesem, ki seže občinstvu do srca, jo morajo poiskati med najstarejšimi deli, ker moderne skladbe so nam tuje po duhu in zato ne morejo nikogar ne ogreti, ne ganiti, ne razveseliti.«

»Zdaj je samo še treba, da vza-
meš literaturo v delo,« je porogljivo
dejal Žvaunt, »in če nam še glede li-
terature dokažeš, da smopremaganci,
potem smo popolnoma pri kraju in
jaz kapituliram.«

»Nič nikanar se ne norčuj«, se je
oglasil Kotnik z nevoljo, »žal nam-
reč, da je gola resnica, kar si pove-
dal. Saj je treba le poslušati, kdo so
vzori naših literatov: Ibsen, Björn-
son, Jakobson, Wilde, d'Annunzio,
Hauptmann, Strindberg itd., itd. Ta-
lenti so to, veliki talenti, ali nem-
ški, švedski, italijanski, danski in an-
gleški talenti. Te tujce imitirajo na-
ši pisatelji in spravljajo naš narod s
tem v duševno odvisnost od tujstva
ter uničujejo, kar še ima v tem oziru
samostojnosti. Francozi in Italijani

so v narodni individualnosti tako trdni, tako samosvoji, tako nepristopni tujim vplivom, da nobeden teh pisateljev ne more pri njih prodreti. Različni spekulanti so že poskušali n. pr. z Ibsenom svojo srečo na Francoskem in na Italijanskem, a so žalostno pogoreli. S posmehom so bila odklonjena različna dela teh tujih pisateljev, ne vsled tega, ker so ti pisatelji tuji, nego zato, ker so njih dela tujega duha, nasprotna duhu francoske ali italijanske narodne individualnosti. Kako razvita in trdna je ta individualnost priča dejstvo, da se celo velikan vseh velikanov, Shakespeare, ni mogel udomačiti med Francozi. Pri nas Slovencih pa so vsi mogoči tuji naši vzori, samo da ni na njih nič slovanskega«

»Premaganci, kaj ne«, se je rogal Žvanut. »Na srečo nam ostane pristen zastopnik slovenske individualnosti, Andrejčkov Jože.«

»Ljuba duša,« je menil Kotnik, »nikar se ne prenagli. Andrejčkovega Jožeta čitajo kmečke deklice in ljudje enake inteligence še dandanes z veseljem in z užitkom, med tem ko se Stritarja samo še semintja javno pohvali, ne čita ga pa nihče več.«

»Torej premaganci in premaganci, kamor pogledamo,« se je posmehoval Žvanut. »Tisti, ki bi mo-

rali delati na politično - gospodarsko in umstveno emancipacijo Slovencev, nas še pehajo v nemško sužnost in kujejo nove verige za nas. Žalostna nam majka.«

»Ti lahko tako govoriš in jaz ti tega ne zamerim, ker si prepričan, da jaz nimam prav,« je odgovoril Kotnik. »Kar jih je naše starosti, so tudi vsi na tvoji strani, ali skoro vsi, toda starejši ne in mlajši tudi ne. In to je moja tolažba. Mladina je drugačna, in v tej mladini je bodočnost. Narod spasit sebja i nas, je rekel Bilinskij in v to zaupam tudi jaz — če nam ostane mladina zvesta in izpolni to, kar obeta. In zdaj bodi konec tega prerekanja. Dolgočasili smo čestite dame itak preveč.«

»Mene niste dolgočasili,« se je zdaj oglasila Zora, »poslušala sem vas z velikim zanimanjem in odkritosrčno priznam, da se z vami popolnoma ujemam.«

Ker je bila ura že pozna, se je družba odpravila domov. Žvanuta je jezilo, da se je Zora vpričo vseh postavila na Kotnikovo stran in pritrjevala njemu, dasi jo je Žvanut že ves čas, kar je bil znan ž njo »vzgajal« v svojem duhu, v tistem duhu, ki ga je Kotnik danes tako ostro pobijal. Še večja pa je postala njegova nevolja, ko je videl, da se ni Zora

nič ozrla po njem, nego pustila, da se ji je pridružil Kotnik in jo spremljal. Žvanut je stopil h gospe Ručigajevi in se ji je bridko pritožil zaradi tega Zorinega vedenja.

»Res, presenečen sem, da se more tako inteligentna, izobrazena dama, kakor je Zora, zavzemati za tako ozkosrčne in bornirane nazore, kakor jih je razvijal Kotnik.«

»Ne vem, če so ti nazori tako ozkosrčni in bornirani, kakor se vam zde,« je menila gospa Ručigajeva. »Jaz sem premalo izobrazena, da bi to mogla presoditi. Reči pa moram, da mi vobče Kotnikove misli prav ugajajo. Če smo narodni, bodimo res narodni, v vsem, v mišljenju in v dejanjih. Zori pa že celo ne smete zameriti, da je pritrdila Kotniku. Saj veste, da Kotnika prav nič ne mara. Molčala je tudi danes malone ves čas, kar je govoril. Ko bi bil kdo drugi razvijal Kotnikove nazore, bi mu bila vse drugače pritrjevala, a tako se je premagovala. Kako je Zora narodna, pa itak veste. Nje ne spravite v nemško gledališče, nje ne pripravite do tega, da bi nemški govorila. Učila se je noč in dan francoski, samo da ji ni treba v roke vzeti nemške knjige. Rada priznam, da se mi to zdi pretirano, a nekaj vselega je le na tem.«

»Meni se to vidi le smešno,« je dejal nejevoljno Žvanut, »in če vprašate svojega gospoda soproga, ki je kot trgovec praktičen mož, vam bo povedal to kakor jaz.«

»Motite se, gospod profesor,« je vzkliknila gospa Ručigajeva. »Moj mož se ne bavi s politiko, ne zanima se za javno življenje, on živi samo svoji trgovini in če bi me vprašali za njegovo mnenje o kaki posamični stvari, bi vam ga ne vedela povedati. O Zori je enkrat samkrat povedal svoje mnenje, na kratko, kakor je njegova navada, a od takrat vem, da ima respekt pred njo, in da jo spoštuje prav zaradi njenega narodnega mišljenja.«

Žvanut je čutil, da je smešen, ko nastopa kakor kak ljubosumen soprog, ko še niti zaročen ni, a njegova nevolja je bila tako velika, da se ni mogel premagovati.

»Zora je gotovo spoznala, da so bile vse Kotnikove pušice naperjene v prvi vrsti proti meni,« je rekel, »in zato me boli, da je Kotniku nekako demonstrativno pritrjevala. Da, ko bi že vedel, da me ljubi...«

»Za zdaj veste, da Zora ne ljubi drugega in gotovo je, da ne morete reči: Zora me ne mara. To je že nekaj in jaz upam, da bodeta kmalu zaročena. To upam trdno, gospod

profesor, in kar bo mogoče, bom storila, da se to kmalu zgodi.«

Končna izjava gospe Ručigajeve je Žvanuta popolnoma pomirila, že vsled tega, ker mu je razkritje o spoštovanju starega Ručigaja do Zore vzbudilo najlepše nade na natlačeno polno blagajno Ručigajevo.

IV.

Gospa Ručigajeva se je vestno držala ljubljanskih navad. Če je bilo v nedeljo lepo vreme, je šla najprej k maši in potem na promenado v Lat-termanov drevored; mašo je dostikrat zamudila, promenade nikdar. Tudi je naredila v nedeljo popoldne običajni izlet na Gorenjsko, če ne dlje, do Save, ako pa ni bilo izleta, je šla v gostilno večerjat, in tja je redno šel ž njo tudi njen mož, ki je ni sicer nikdar nikamor spremlil.

Odkar je bil Žvanut nastopil kot snubec pri Zori, se je le izjemoma kdo pridružil Ručigajevim. Navadno so sedeli sami z Žvanutom in se dolgočasili, kakor vsi drugi, ki so sedeli okrog njih. Točno ob poludesetih je začel Ručigaj siliti domov in je ob poluenajstih tudi že ležal v svoji postelji in spal.

Zadnji čas se je zgodilo večkrat, da je prisedel k Ručigajevim tudi in-

ženir Kotnik, ki je bil poprej zelo redek gost v tej družbi, in ž njim so prisedali tudi njegovi tovariši, česar Žvanut ni prav nič rad videl, ker zdaj ni mogel igrati prve vloge v družbi. Zlasti nevoljno je gledal Kotnika, ki se je zdaj jako rad pogovarjal z Zoro. Neprijetno mu je bilo, da sta se znala dobro zabavati in da sta si imela vedno mnogo povedati, še posebno neprijetno mu je pa bilo, da sta bila skoro v vseh stvareh enakih nazorov.

Žvanut je pri vsaki taki priliki posegel vmes in zastopal svoje mnenje in vselej ga je jezilo in na vso moč bolelo, da ni mogel spraviti Zore na svojo stran. Bil je vselej globoko užaljen, a njegov egoizem je bil tako močan, da je vselej premagal njegovo samoljubje. Zore ni hotel izgubiti. Navadil se je bil nanjo in ljubil je lepo in duhovito dekle iz vsega srca. Vedno se je tolažil, da se bo njeno mišljenje že še premenilo. Zanašal se je pri tem na svojo inteligenco, o kateri je imel silno dobro mnenje, a ni pomislil, da je Zora že dozorelo dekle z razvitim samosvojim značajem.

Naposled mu je bilo le pretežko gledati mirno prijateljsko občevanje med Zoro in med Kotnikom in pri prvi priliki je to Zori povedal, skrb-

no pazeč, da mu ne uide nobena pre-naglжена beseda.

»Kadar sedi Kotnik v naši dru-žbi, mi postane vselej nekam tesno pri sreču«, je rekel domov grede Zori. »Mislím, da meni vendar ne morete ničesar očitati.«

»Saj vam tudi ničesar ne oči-tam,« je smehljaje rekla Zora. »Kaj naj vam tudi očitam? Prijazni ste in pozorni.«

»Hvala vam za to priznanje,« je rekel Žvanut. »Mene pač boli, ko vidim, kako se dobro razumete s Kotnikom, ki ga še pred kratkim ni-ste mogli trpeti.«

»Ne razumem vas,« je nekoliko hladno in neprijetno presenečena iz-javila Zora. »S Kotnikom govorim vendar zgoj o splošnih stvareh.«

»Da, to je že res. Govorita le o literaturi, o politiki, o muziki, o na-rodnosti, o slovanstvu in o takih stvareh. A čudno je, da sta vedno enakih misli in enakih nazorov. Ka-ko bi bil jaz srečen, če bi bila midva v vseh teh stvareh enakih nazorov.«

»Kako ste čudni,« se je nasmeh-nila Zora. »Če bi bilo to odvisno sa-mo od moje volje, kakega mnenja sem, potem bi bila prav rada vaših nazorov. Če mi kaka stvar ugaja, vam pa ne, vendar ne bodete zahte-vali, naj se zlažem in naj vam pritr-

dim — proti svojemu prepričanju. Sicer pa ne polagam na take stvari prav nobene važnosti in zaradi razlike v mnenjih pač ni treba, da se le količkaj žalostite.«

»Prav, prav... toda danes... zdelo se mi je, da sta si imela nekaj posebnega povedati... ali mi nočete tega zaupati?«

»Posebno diskretni pač niste, gospod profesor.«

»Nečem vas žaliti. Odpustite! A pomislite, da je vroča ljubezen vedno nezaupna.«

»Torej poslušajte! Rekla sem Kotniku danes, da sem prej imela o njem jako slabo mnenje, da pa sem ga v zadnjem času bolje spoznala.«

»In drugega nista nič govorila?«

»O da, rekel mi je, naj bodeva prijatelja, in jaz sem mu odgovorila, da mu hočem biti dobra prijateljica.«

»Ah, ko bi bil gotov, da me ljubite, gospodična Zora, bi nič ne rekel,« je vzdihoval Žvanut.

»Zagotavljam vas pa, da Kotnika ne ljubim, da mi še v sanjah ne hodi na misel, da bi se vanj zaljubila,« je izjavila Zora, ki se ji je zdela Žvanutova ljubosumnost popolnoma nepotrebna, kajti v resnici ni nikdar mislila na to, da bi se Kotnik zanjo

količkaj resno zanimal in njej sami je postal Kotnik šele simpatičen, ko je spoznala njegovo idealno narodno mišljenje.

Žvanut pa ni bil pomirjen. Rekel si je, da med mladim moškim in med mlado žensko sploh ni prijateljstvo mogoče in da je vsako prijateljstvo med njima začetek ljubezni. Verjel je sicer Zori brezpogojno, da še ničesar ne čuti za Kotnika, in da se ji je Kotnik prikupil samo s tem, kar je Žvanut imenoval »prismojeno narodnjaštvo« in verjel je tudi, da Kotnik še ni zaljubljen v Zoro, a strah ga je bilo, da se pri daljšem občevanju vendar najdeta. Zato je začel siliti, naj se Zora čimprej odloči. Naravnost do Zore se ni upal obrniti, ker je že dovolj dobro poznal njen neodvisni ponosni značaj, pač pa je govoril z gospo Ručigajevo. Povedal ji je odkrito vse in jo prosil, naj posreduje.

»Ne bojte se vendar, gospod profesor,« ga je tolažila gospa Ručigajeva. »Saj vendar že poznate Zoro. Ko bi vas ne marala, bi vas gotovo takoj odslovila. Odločila se še ni. Pomislite, da je že petindvajset let stara, kar je za samico že mnogo in da se zaveda, kako resna in pomembna je taka odločitev. Rekla mi je pa sama, da se odloči do dneva svojega

godu. Ta bo v treh tednih. Torej potrpite še te dni; v treh tednih bomo praznovali zaroko in če bog da kmalu potem tudi poroko.«

»Zora je sama in iz lastnega nagiba rekla, da se odloči do svojega godu?« je vprašal Žvanut.

»Sama in iz lastnega nagiba.«

Žvanut je bil pomirjen. Zdaj ni več dvomil. Zora je hotela na svojega godu dan praznovati svojo zaroko, dvojno slavje je hotela imeti en in isti dan. Žvanutu se je to zdelo čisto naravno in vsa njegova nezaupnost in ljubosumnost je izginila.

Zora in Kotnik sta občevala slej kakor prej brezskrbno in prijateljsko, toda intimnost se med njima ni razvila. Dasi Zora še ni bila zaročena, jo je Kotnik vendar smatral za Žvanutovo nevesto in si ni dovolil niti najmanjše stvarce, ki bi bila mogla vzbuditi kak dvom o popolni čistosti njegovega prijateljstva. Istotako se je tudi Zora zavedla, da se mora njeno občevanje s Kotnikom držati najtesneje dopustnih mej, ne le iz ozirov na Žvanuta, marveč že zaradi ljudi, ki bi ji znali pripisovati namene glede Kotnika, ki jih sploh ni imela.

Vendar sta oba čutila, da se drug drugemu približujeta. Kotnik je z zadovoljstvom opazoval, kako

dobro se v vseh stvareh ujema z Zoro in Zora je bila vesela, da je Kotnik pri vsaki stvari razvil misli in nazore, ki so ji ugajali, ki jih je že sama imela, samo da ji niso bili tako jasni.

Čim bolj se je bližal dan, ki ga je bila Zora sama določila, da izreče svojo odločbo, dan njenega godu, toliko težje ji je bilo pri srečju. Kar ni se mogla odločiti, da vzame Žvanuta, da ga ne odslovi. Kotnik ji pri teh dvomih ni prišel ne enkrat na misel in niti od daleč ni slutila, kaj je pravi vzrok, da se tako boji odločitve. Čisto nič se ni zavedla, da so se v občevanju s Kotnikom razvili v njej do popolne jasnosti nazori o življenju, o rodbini in o sreči, ki so morda poprej dremali v njeni duši, o katerih pa je le redkokdaj in le površno mislila in imela le meglene pojme. Še manj si je bila v svesti, da je prav razlika med temi njenimi nazori in med Žvanutovimi nazori bila vzrok, da ji je odločitev delala toliko težav in toliko preglavice.

Gospa Ručigajeva je z žensko bistrovidnostjo uganila, kake skrbi ima Zora in lahko je dosegla, da ji je odkritosrečna in zaupna Zora razodela svoje pomisleke.

»Nobenega vzroka nimam, da bi ti kaj prikrivala,« je rekla Zora, se-

deč po večerji s svojo teto pri peči. »Ko me je Žvanut zasnubil, sem bila skrajno presenečena, toliko bolj, ker nisem nikdar slutila, da se Žvanut le količkaj zame zanima. Rada priznam, da sem bila prijetno presenečena. Pomisli, da sem bila prav dan poprej odsločila svojega prvega zaročenca in da mi je bilo hudo pri srcu. Saj sem si lahko mislila, kaj in koliko so takrat zlobni ljudje o meni govorili. Da je Žvanut pogumno kljuboval vsem tem govoricam in me zasnubil v najtežjih dneh mojega življenja, to mi je bilo v veliko tolažbo. Upala sem, da se vzbudi v mojem srcu ljubezen do njega; upala sem in se tudi trudila. Rada priznam, da bi ga mogla imeti prav rada, če bi le malo harmonirala. V zadnjem času mi niti simpatičen ni več. Zdi se mi, da je pozér, da je na njem vse umetno, da nima nič srca. Nazore ima, kakor tisti ljudje, ki jih je imenoval Kotnik premagance. Sam egoizem, sama nečimernost, golo samoljubje. Ko bi bil ponosen in bi njegov ponos bil utemeljen, bi mi to imponiralo. A vidim, da ga je le sama domišljavost, drži se in vede se kakor kak zmagovalec, v resnici pa je pravi tip premagancev.«

»Pretrdo ga sodiš,« je ugovarjala gospa Ručigajeva. »Nič druga-

čen ni, kakor njegovi vrstniki. Kotniki so dandanes redko sejani. Današnji mladi možje so ali popolni nihilisti, kakor dr. Zabret, samo da niso vsi tako prikupni, ali vsaj hladni materijalisti, kakor Žvanut. Tako jih je označil moj mož, ki malo govori, vidi pa vsaki stvari na dno. Idealov nimajo ti ljudje nič, tudi če so pesniki, kakor Žvanut, požrtvovalnosti ne poznajo, egoizem je pri njih razvit do popolnosti. To je vzrok, da se ti, ki si vsa drugačna, ne moreš razvneti za Žvanuta. Toda življenje ti bo kmalu poteptalo tvoje ideale in tedaj boš spoznala, da se prav s takim možem, kakor je Žvanut, da najlepše izhajati. Žvanut te resnično ljubi in če ga vzameš, ti bo dober mož.«

»Meni pa se zdi, da me Žvanut niti tako ne ljubi, kakor bi moral,« je opomnila Zora. »Vedno sem mislila, da se poročim samo iz ljubezni. Nikdar nisem računala. Želela sem vedno samo moža, ki bo mene ljubil in ki ga bom jaz ljubila, s katerim bom živela srečno, ki mu bom tovarišica in če treba opora, a moža istih misli in istih čuvstev kot sem jaz. Nisem več tako mlada, da bi smela še sanjariti; v tistih letih sem, ko se mora dekle odpovedati svojim sanjam in se mora odločiti. In ker ne ma-

ram ostati stara devica, zato se bom poročila z Žvanutom. In vsi mi bodo čestitali in mi želeli srečo in me objemali in jaz bom nesrečna vse žive dni.«

Zavzdihnila je globoko in se tresla po vsem životu, na očeh pa se je zasvetila solza. Toda premagala se je hitro in otrla solzo.

»Odpusti teta, da sem te dolgočasila in nadlegovala,« je rekla trdo in se vzravnila ponosno, kakor bi jo bilo sram, da so jo njena čuvstva, četudi le za trenotek premagala. »Saj ni tako hudo, kakor morda sklepaš iz mojih besed. Človek ima trenotke, ko se mu zdi, da izgublja tla pod nogami...«

Pograbila je svoje stvari in želeč teti »lahko noč«, je kar pobegnila iz sobe.

V.

Bil je lep jesenski dan. Solnce se je smejal na zemljo in je s svojo toploto vse poživiljalo. Veseleč se tega jasnega dne, je Kotnik počasi korakal od mestnega trga naprej mimo škofije in tamkaj zagledal Zoro prav v trenotku, ko je stopila iz stolne cerkve.

»Gospodična Zora — vi hodite v cerkev?« je začudeno vzkliknil, ko se

ji je približal. »Toda oprostite mi to vprašanje; ni bilo umestno. Jaz sem sicer svobodomislec a respektiram vsako prepričanje.«

Zora mu je smehljaje podala roko.

»O, nikar ne mislite, da sem klerikalka,« je rekla z veselim glasom. »Sicer še nisem nikdar razmišljala o verskih stvareh, in celo midva, ki sva vendar že preresetala vsa mogoča vprašanja, nisva še nikoli o teh stvareh govorila, a to vam moram priznati, da včasih rada stopim v cerkev, dasi duhovnikov kar nič ne maram.«

»Da vam priznam resnico, gospodična Zora,« je rekel Kotnik, »vam moram povedati, da tudi jaz nisem kdo ve kako poučen o teh stvareh. Tehnik sem in ne filozof. Včasih sem pač poskušal, napraviti si svoje prepričanje o verskih stvareh, a rekel sem si, če bom vedno izpolnjeval svoje dolžnosti kot človek, kolikor mi bo mogoče, potem se nimam bati nobene sodbe, naj se življenje že neha s smrtjo, ali naj nas onkraj groba čaka novo življenje. Cerkvenih nauk ne morem verjeti, priznam pa, da so ljudem, ki verujejo, lepa tolažba. Duhovnikov seveda tudi jaz ne maram, ker niso nič drugega kot služabniki organizacije, ki izrabljajo

verski čut v posvetne namene. Rim hoče gospodovati in gospoduje s pomočjo duhovnikov tudi nad Sloveni. Kakor je vsak Nемеc sovražnik slovenskega naroda, tako je v mojih očeh tudi vsak Rimec, naj se tudi pretaka v njegovih žilah slovenska kri.«

»Kako čudno, da midva v vseh stvareh enako misliva,« je rekla Zora. »Kar ste vi zdaj povedala, mi je bilo že mnogokrat v mislih, samo reči se tega nisem upala, ker nisem vedela, če imam prav.«

»In zakaj hodite v cerkev?« je vprašal Kotnik, ki je bil opustil pot in je zdaj korakal z Zoro nazaj proti mestnemu osredju.

»Sama ne vem,« je odgovorila Zora. »Nikdar nimam potrebe, da bi molila, a kadar vem, da je cerkev prazna, stopim rada vanjo. Tudi v cerkvi ne molim. Spominjam se pa svoje umrle matere, spominjam se svojih mladih dni in srce se mi umiri, če je razburjeno, in potolaži, če je žalostno. Vem, da stori to tihota in velečastje cerkve.«

»Zanimalo bi me izvedeti, kakéga mnenja je v tej stvari gospa Ručigajeva,« je rekel Kotnik. »Če se namreč ne motim, hodi pridno v cerkev.«

»Samo ob nedeljah in samo če je lepo vreme,« je odgovorila smeje se Zora. »In še takrat čita v svojem molitveniku samo molitev za umrle otroke. To je njeno maščevanje, ker sploh ni otrok imela. In pomislite, ta žena je bila svoje dni tako verna, da je redno vsak dan hodila k maši.«

»Ni mogoče! Kaj je povzročilo to premembo?«

»Bile so neke volitve in k teti je začel hoditi neki duhovnik, ki jo je nagovarjal, naj strica pripravi do tega, da bo volil s klerikalci. Ta duhovnik je teti rekel, da je bolj zaslužno voliti klerikalca, kakor pa moliti in hoditi k maši. Tedaj je začela teta razmišljati o verskih stvareh. Celo omaro ima knjig, ki jih je prečitala. Več mesecev je trpela težke muke, to sem dobro videla, dasi je teta le malo govorila o tem svojem duševnem boju. Naposled pa je nekega dne snela vse svete podobe, kar jih je bilo v hiši in jih je vrgla v peč in od tistega dne hodi samo ob nedeljah in samo ob lepe vremenu v cerkev molit za umrle otroke, ki jih ni imela.«

»In o verskih stvareh ne govori z vami nikdar?«

»Nikdar in z nikomer. Ko se je stric nekoč jezil zaradi kuharice, ki je vedno tičala v cerkvi, ga je teta

zavrnila. Rekla je: Pusti jo; kdor more verjeti, temu je vera lahko dobra opora. To je bilo vse, kar sem slišala iz njenih ust od tistega dne, ko je bilo v hiši požiganje svetih podob.«

Počasi sta hodila Zora in Kotnik po mestu in vedno sta imela o čem govoriti. Ustavljala sta se celo pri prodajalnicah in debatirala o ženskih modah. Prehodila sta že vse mogoče ulice in nista se spomnila, da sta imela vsak svoj cilj, ko sta se sešla. Srečavali so ju znanci, in zmajevali z glavami, čudeč se, da hodi Žvanutova nevesta sama z drugim moškim po mestu, in neznanči so se ozirali za njima ter dejali: lep par je to in rada se morata imeti.

Naposled sta vendar priveslala do Ručigajeve hiše.

»Čas je, da greste, čislani kavalir.«

»Vi me podite od sebe?«

»Da!«

»Ali vidiva se še!«

»To je zelo verjetno.«

»Kdaj?«

»Čez dve uri, če vam je prav. Pridite k nam na večerjo.«

»Pridem.«

Segla sta si v roke, še en pogled, jasen in vesel, in razšla sta se.

Zora je prepevaje polglasno prišla domu. Nekako žarela je. Vse njene kretnje, vse njeno govorjenje je gospo Ručigajevo presenetilo, ker je bilo v očitnem nasprotju z vsem, kar ji je Zora šele pred nekaj dnevi zaupala. Postala je radovedna, kaj naj to pomeni in tudi vznemirjala se je.

»Čuješ, Zora,« ji je rekla in ji položila roko okrog pasa, »Danes te je komaj spoznati. Danes si vesela, kakor že dolgo ne. Ti si ne moreš misliti, kako ljubo mi je, da te je zapustila tista nesrečna melanholija, ki te je morila prav zadnje dni.«

»Ah, saj me lahko vsak trenotek prevzame, tista melanholija,« je vzdihnila Zora, »a danes hočem vse pozabiti, danes hočem biti vesela in upam, da bomo preživeli zabaven večer.«

»Žvanut pač pride?«

»Ah — Žvanut — da, seyeda, Žvanut pride,« je rekla Zora, »a povabila sem tudi Kotnika.«

Gospa Ručigajeva je ostrmela.

»Kotnika si povabila?«

»Da! Srečal me je pri stolni cerkvi in me spremil domov — po ovinkih. Imela sva zanimive pogovore, ki jih hočeva zvečer nadaljevati.«

»Bodi previdna, Zora,« je dejala gospa Ručigajeva s svarilnim glasom. »Saj poznaš ljudi, koj slutijo

kaj slabega. In pomisli, da je v nekaj dneh tvoj god in gotovo tudi zaročka z Žvanutom.«

Ta opomin je v trenutku razgnal vse veselje, ki je prej navdajalo Zoro.

»Ah, da, moj god in Žvanut...«

Skomizgnila je z rameni in zapustila sobo.

Ob navadni uri je prišel Žvanut, tudi Ručigaj je bil že doma, samo na Kotnika so še čakali. A ni ga bilo. Prišel je postrešček in prinesel pisemce naznanjajoče, da Kotnik ne more priti, ker je nenadoma zadržan.

Žvanutu se je odvalil kamen od srca. Z veliko nevoljo je bil slišal, da sta se Kotnik in Zora ta dan sama sprehajala po mestu in da je Zora svojega spremljevalca povabila na večerjo. Ljubosumnost ga je bila zopet prevzela in ga morila kakor še nikdar. Kotnikovo odpovedno pismo ga je zopet pomirilo. Če bi bilo Kotniku kaj za Zoro, bi bil gotovo prišel, si je rekel, in v tej zavesti ni niti zapazil, kako slabovoljna je postala Zora.

Večer je minil kakor navadno taki večeri v Ručigajevi hiši. Žvanut je bil zgovoren in zabaven, Zora prijazna, a malobesedna, gospa Ručigajeva pa razmišljena in zbegana.

Ta večer je prišla gospa Ručigajeva do spoznanja, ki jo je navdaja-

lo s pravim strahom. Zdaj ni bilo zanj nobenega dvoma več, da se je Zora zaljubila v Kotnika. Morda se Zora tega še sama ne zaveda, morda živi še v mnenju, da jo veže na Kotnika samo prijateljstvo, si je rekla gospa Ručigajeva, a morala si je priznati, da to že ni nobenega pomena več, in da pride čisto gotovo in prav v kratkem trenotek, ko spozna Zora, da je čuvstvo, ki je goji za Kotnika, prava ljubezen.

In Kotnik? Občeval je zadnji čas rad in mnogo z Zoro, si je priznala gospa Ručigajeva, in očitno je bilo, da mu je tako simpatična kakor nobena druga mlada dama, kar jih je poznal. Toda gospa Ručigajeva je morala tudi pripoznati, da ni Kotnik nikdar prekoračil meje dopustnosti in da je z Zoro vedno občeval tako, kakor da je že Žvanutova nevesta.

Gospa Ručigajeva ni vso noč našla miru. Hudo ji je bilo pri misli, da bi se Zora zaročila z Žvanutom, za katerega vendarle nima prave ljubezni, in bi morda bila res nesrečna vse svoje življenje.

»Če se enkrat z Žvanutom zaroči, potem ne odstopi — za ves svet ne,« je govorila gospa Ručigajeva sama s seboj. »Enkrat se je razročila, drugič bi se ne, in če bi jo veljalo življenje. A če sedaj odslovi Žvanu-

ta? Na imenu in ugledu bi gotovo nekaj trpela in kaj potem? Morda jo Kotnik ljubi in bi jo vzel. A če bi tega ne storil, bi bila Zora obsojena za vse življenje.«

Še tri dni je bilo do Zorinega godu. Zaročni prstan je bil že kupljen in skrivaj je gospa Ručigajeva tudi že naročila vse kar je bilo potrebno za imenitno pojedino. In zdaj, v zadnji uri — to spoznanje.

Gospa Ručigajeva je poznala Kotnika že dolgo časa, imela ga je rada in vedela je tudi, da se sme na njegovo diskretnost popolnoma zanašati. In to zadnje je končno odločilo, da mu je naslednje jutro pisala pismo, naj jo počaka v svojem uradu, ker bi se rada ž njim nekaj pomenila.

Točno ob določeni uri je vstopila gospa Ručigajeva v Kotnikovo pisarno, svetlo, prostorno sobo, lepo opremljeno, kakor je navada v novih uradnih hišah.

»O, kako prijazno je tu pri vas,« je vzkliknila gospa Ručigajeva in se je radovedno ozirala po pisarni. »Jaz sem vedno mislila, da so vse pisarne taki brlogi kakor davkarije. In tudi razgled imate lep.«

»Spomladi je razgled krasen,« je menil Kotnik.

»Kje je še spomlad,« je zavzdihnila gospa Ručigajeva. »Omejujmo

svoje želje vedno samo na to, kar je mogoče.«

Govorila sta nekaj trenutkov o popolnoma brezpomembnih stvareh. Kotnik ni mogel skrivati svoje vznemirjenosti zaradi toli nepričakovanega obiska gospe Ručigajeve. Končno se je gospa Ručigajeva vsedla.

»Snoči ste bili torej zadržani, da niste mogli priti k nam na večerjo.«

Kotnik je bil bled in prepadel ter nervozen.

»Da, zadržan.«

»Prav žal nam je bilo, da niste prišli, gospod inženir.«

Gospa Ručigajeva je napravila malo pavzo.

»Povejte mi po pravici, gospod inženir — ali nič ne slutite, kaj se poraja v vašem srcu in morda — ne vem sicer še — a morda vendar tudi v srcu moje netjakinje Zore.«

Kotnik je bil pripravljen na resen razgovor, a tako drznega vprašanja ni pričakoval. Malo je zatrepetal, a hitro se je premagal.

»V mojem srcu se prav nič ne poraja,« je s prisiljenim usmevom odgovoril. »Ne poraja se nič, ker se ne sme.«

Dvignil je glavo in srepo, z izrazom temne odločnosti pogledal gospe Ručigajevi v oči.

»Razmere so take, da na zakon ne smem misliti. Če se je torej tudi kaj ganilo v mojem srcu, nima to nobenega pomena. Bodite prepričani, da se ne bom nikdar spozabil in da ne bom nikdar prekoračil dopustne meje čistega prijateljstva.«

Uboga gospa Ručigajeva ni vedela, kaj naj to pomeni in zlasti si ni znala tolmačiti Kotnikovega za-trdila, da na zakon ne sme misliti. Rada bi bila vprašala, a se ni upala.

»Torej... torej... sem pomirjena,« je jecljala, ne vedoč v svoji zbeganosti, kaj naj reče.

A zbrala je hitro svoje misli in našla zopet svojo eneržijo.

»Ne smete mi zameriti moje odkritosrčnosti. V skrbeh sem bila za Zoro. Vi in Zora se včasih nista marala. Kadar se že nista mogla drug drugemu ogniti, sta se večkrat prav ostro zbadala. To nasprotje se je v zadnjim mesecih premenilo. Prav od tistega dne, ko se je razdrla Zorina zaroka. Vi in Žvanut sta se eden in isti dan približala Zori. A vsak je postopal na drug način. Žvanut je najprej povedal svoj namen in si je potem poskusil pridobiti simpatije in ljubezen; vi ste se samo prizadevali, pridobiti si Zorino prijateljstvo in niste nikdar razkrili svojih namenov... Nič mi ne ugovarjajte.

Videla sem dobro, da ste iskali priliko, občevati z Zoro in Zora je bila vesela, če sta se dobila.«

»To je resnica,« jo je prekinil Kotnik, »toda resnica je tudi, da nisva nikdar govorila nobene besede o ljubezni.«

»Ah, saj ni treba o ljubezni govoriti; zaljubljeni se tudi tako razumejo.«

»Draga gospa — ne segajte tako daleč,« je vzkliknil Kotnik skoro nevoljno. »V vsem občevanju med Zoro in med menoj ni bilo najmanjše stvarice, ki bi opravičevala tako domnevanje.«

»Saj ne dvomim o tem; saj sem vam to že rekla,« se je razvnela gospa Ručigajeva. »Toda to na stvari nič ne preminja. Skušali ste si pridobiti prijateljstvo in naklonjenost tistega dekleta, ki vam je brez dvoma jako simpatično; začeli ste v trenutku kakor Žvanut, v trenutku, ko se je razdrla prva zaroka Zorina in je bilo dekle zopet prosto.«

Kotnik je bil v očitni zadregi, a dasi je bilo težko ugovarjati navadbam gospe Ručigajeve, se vendar ni vdal.

»Okoliščine govore pač proti meni,« je rekel, »a vendar je vaš sklep neutemeljen. Pozabil sem pač, da ljudje vobče ne verjamejo v prija-

teljstvo med moškim in med žensko. Grešil sem le, ker s tem nisem računal. V prihodnje se bom drugače vedel in ničesar ne bom več storil, kar bi se dalo količkaj napačno tolmačiti. Ste-li zdaj zadovoljni, gospa?»

»Da, da... ali — odkrito povedano: ne.«

Vstala je naglo, stopila h Kotniku in mu položila roko na ramo.

»Nič nikar ne slepomišite... Povejte mi rajše odkritosrčno, zakaj ne vzamete Zore, ko ste vendar zaljubljeni vanjo?«

Pripravljen je bil na ta zadnji naskok in ga je pričakoval. Zato ga ni spravil iz ravnovesja.

»Ljuba, milostiva gospa,« je vzkliknil smehljaje, »kaj vam hodi na misel.«

»Ljubi inženir — to veste, da vas imam rada — jaz vam le pravim, vi ste zaljubljeni v Zoro.«

»Žvanut je še vse drugače zaljubljen, če smem sploh rabiti ta izraz, in pričakuje, da bo pojutrišnjem njegova zaroka z Zoro.«

»Zora mu še ni ničesar odgovorila in se ni še niti najmanje vezala.«

»Zora stori najbolje, če vzame Žvanuta,« je hladno in ostro rekel Kotnik. »Težko, da dobi boljšega moža kakor je Žvanut. Sicer pa naj ga vzame ali ne, to mene nič ne briga.«

»Mislim, da bi Zora rajše vas vzela, kakor Žvanuta,« je mehko in prikupljivo rekla gospa Ručigajeva.

»Nikar tako ne govorite, gospa,« je nejevoljno vzkliknil Kotnik. »Zora me ima morda rada kot prijatelja, kar me tudi resnično veseli, a sicer ni med nama ničesar, prav ničesar, ni in ne bo in ne sme biti in ne more biti.«

Ta razburjenost, ki je prevzela Kotnika, ta vehementna, skoro brutalna odločnost, s katero je odklanjal vsako možnost zakonske zveze z Zoro, se je zdela gospe Ručigajevi skrajno sumljiva. Bolj kot kdaj poprej je bila zdaj prepričana, da Kotnik Zoro ljubi, da se ji je približal iz ljubezni in da je tekmoval z Žvanutom z resnimi nameni. Zakaj taji zdaj vse to, kaj je prišlo vmes, da se umika in to v trenutku, ko mu je treba le razprostreti roke in Zora je njegova?

Gospe Ručigajevi je bilo popolnoma jasno, da se je moralo zgoditi nekaj posebnega. Pričali so ji to Kotnikovi izgovori, kazal ji je to pogled na ta temni, upadli obraz, na katerem je čitala, kake boleti in boje je prebil Kotnik v zadnjih urah v svojem srečju.

Dala mu je roko, in zdelo se ji je, da ga trese mrzlica, ko je položil

svojo roko v njeno roko. Tiho sta se razšla; nitiobičajnih fraz nista spravila čez ustne.

»Še ni vse izgubljeno,« je rekla sama sebi gospa Ručigajeva, odhajajoč iz Kotnikove pisarne. »Rada se imata; Kotnik se tega zaveda, Zora še ne. A pride ura, ko to spozna, in če bo tedaj žena drugega moža, bo nesrečna za vse življenje. Ne, ne odneham in ne odneham. Ta dva spravim še skupaj, saj sta kakor ustvarjena drug za drugega.«

VI.

Po odhodu gospe Ručigajeve je bil Kotnik tako izmučen, da se je kakor obnemogel vrgel v naslanjač. Zdaj, ko je bil sam, je izgubil vso oblast nad seboj. Naslonil je glavo na roko in zastokal tako bolešno in obupno, kakor bi bil ranjen v srce.

Celo uro je tako ležal in ko so prišli drugi uradniki v pisarno, se je izgovoril, da je bolan in je hotel iti domov. A slučaj je nanesel, da je na potu srečal starega Ručigaja, ki ga je takoj ustavil in ga prosil prijatelj skega sveta.

»Vi, ki ste najboljši prijatelj naše Zore,« je rekel Ručigaj, »mi bode te najlaglje svetovali. Rad bi Zori

za poroko daroval hišo, ki ji že od nekdaj zelo ugaja. Vem, da ji napravim s tem največje veselje. Slučajno je ta hiša na prodaj. Ravno nasproti moji prodajalni stoji in zdi se mi, da je tako pripravno zidana, da bolj ne more biti. Prosim vas, oglejte si jo; jaz bi rad še danes sklenil kupčijo.«

»Ali ne marate izbrati kakega drugega strokovnjaka, ki bi vam cenil to hišo?« je vprašal Kotnik. »Jaz sem imel danes mnogo dela, bolan sem nekaj in tudi obedoval še nisem.«

Ručigaju ni bilo to prav nič po volji.

»Strokovnjakov bi lahko dobil več,« je menil, »a nobenega, ki pozna okus, želje in nagnenja naše Zore. Vi ste edini, na vas se popolnoma zanašam in mudi se mi tudi, saj je Zorin god pred vratmi.«

»Torej naj bo,« je dejal Kotnik. »Če vam je prav, pridem po obedu k vam v prodajalno. Morda ob treh. Ali je prav.«

»O, prav, prav,« se je veselil Ručigaj. »In preskrbel bom vse, da ne bodete preveč časa izgubili.«

Ogledovanje poslopja je seveda trajalo precej časa, ker je bil Ručigaj natančen mož in si je vsako stvar dobro ogledal. Njega ni bilo mogoče niti za vinar oškodovati.

Ko je bil ogled končan, je moral Kotnik še v Ručigajevo prodajalno, ker tam se je šele začelo pravo mešetarjenje za hišo in je Ručigaj hotel imeti na vsak način Kotnika na svoji strani, da se je mogel vedno nanj sklicevati in z njegovim izvedeniškim mnenjem podpreti svoje očitke.

Naposled je bilo tudi temu za Kotnika skrajno utrudljivemu mešetarjenju konec. Kupčija je bila sklenjena, »ara« odšteta in sprejeta in Ručigaj si je zadovoljno mel roke v zavesti, da je napravil jako dobro kupčijo.

Ravno ko se je hotel Kotnik odpraviti, je vstopila v prodajalno Zora. Na pragu Ručigajevega komptarja je naletela na Kotnika.

»Vi, tukaj, vi,« je vzkliknila in veselje ji je pognalo rdečico v obraz. »Ah, to je pa lepo. Zdaj me boste spremljali. Prinesla sem stricu samo neka pisma, ki jih je pozabil doma.«

Oddala je pisma, si pred malim zrcalom v naglici uravnala lase in se potem smeje se obrnila h Kotniku.

»Tako — zdaj pa pojdiva. Danes imam vse polno potov. Najmanj v desetih trgovinah imam opravka. Kaj ne, da boste galantni in name počakali. Ogledate si lahko izložbe.«

Nenadno srečanje z Zoro je bilo Kotniku skrajno neljubo, a kakor si

je mučil možgane, ni se domislil nobenega izgovora, moral je iti.

Zora je hitro opazila Kotnikovo zlovoljnost in njegovo upalost.

»Kaj vam je danes. Snoči ste bili zadržani, da niste mogli priti na večerjo, danes pa ste slabovoljni in izgledate slabo. Kaj ste morda vso noč popivali? To vendar ni vaša navada.«

Kotnikova zadrega je postajala vse večja.

»Ne, nisem popival,« je dejal in glas njegov je izdajal njegovo potrlost. »Snoči sem bil res zadržan. Obiskal me je mož, ki mi je prinesel vlevažnih poročil.«

»In ta poročila so bila take vsebine, da ste zaradi njih zboleli?« se je smejala Zora. »Prijetelj, zakaj mi tako malo zaupate?«

»Zaupam vam popolnoma,« je vzdihnil Kotnik in z vnemo dostavil. »Moje zaupanje v vas je neomejeno.«

Pogledala ga je ljubo, mu požugala s prstom in vzkliknila:

»Tako veliko pa vendar ne, kot moje. Veste, zakaj sem se prej tako razveselila, ko sem vas videla. Ker vas hočem vprašati za svet.«

»Mene?«

»Da, vas, vi danes tako malo-besedni in dolgočasni kavalir. Še iz-

ložbe bom začela ogledovati, če bode te še naprej tako pusti.«

Kakor je bilo Kotniku težko pri srcu, vendar se je moral smejati.

»V kateri stvari naj vam svetujem. Danes sem že neki dami in nekemu gospodu dal vse polno dobrih svetov. Naj poskusim še pri vas.«

»Dobro, svetujte mi.«

Stopila je tik Kotnika in mu začela s tihim glasom pripovedovati.

»Ne vem, če sem vam kdaj omenila, da me je Žvanut zasnubil. To je bilo na kresni večer. Odločiti se do slej še nisem mogla, toda obljubila sem, da se odločim do dneva svojega godu.«

Kotniku se je v prvem hipu skrčilo srce v prsih, a takoj ga je tudi prešinilo globoko veselo čuvstvo. »Zora še nič ne sluti, da ljubi mene« si je rekel: »še čisto nič se tega ne zaveda. Še je čas, da se ogne spoznanju«. Naglo se je obrnil k nji. »Vi želite od mene sveta?« je vprašal in se je na vso moč silil, da bi govoril živahno. »Kaj naj vam svetujem? Sploh pa nimam prav nobene pravice, izreči o takih stvareh kako mnenje.«

»Saj ste vendar moj najboljši prijatelj. V imenu tega prijateljstva zahtevam od vas odgovora.«

»Prijetelj sem vam in ostanem vam to do smrti.«

»Torej?«

»Toda v gotovih stvareh tudi prijatelj ne sme izreči nobenega mnenja. Sicer pa vam pač ni treba nobenih svetov, celo ne v tako osebni stvari, kakor je možitev.«

»Če vas prosim za svet, je čisto gotovo, da ga potrebujem.« In prav mehko je rekla: »Govorite brez ovin-kov in čisto odkritosrčno. Nikar ne mislite, da bom vaše besede slabo tol-mačila. Kar mi bodete povedali, ostane popolnoma med nama.. Nihče ne izve tega, nihče in v nobenem slu-čaju. Kakor vidite, imam jaz res ne-omejeno zaupanje v vas; imejte je tudi vi do mene.«

Kotnik je bil v največji stiski. Zmajeval je z glavo in zavzdihnil, a odgovoril ni.

»Če mi nič ne odgovorite,« je s trpkim smehom zaklicala Zora, »po-tem že vem, kaj si mislite. Vaša sod-ba je, da se hočem omožiti, samo da bi imela moža, a povedati si tega ne upate.«

»Ne, to ni res,« je ugovarjal Kotnik. »Tega nisem mislil.«

»Torej?«

Kotnik je nejevoljno odmahnil z roko; potem se je naenkrat ustavil in je rekel trdo:

»Vzemite Žvanuta.«

»Ah!« je vzkliknila Zora, skrajno presenečena vsled Kotnikovega nepričakovanega sveta. »Vi mi priporočate, naj vzamem Žvanuta, vi?«

»Da, gospodična! To je najboljši svet, ki vam ga morem dati. Saj stara devica vendar nečete ostati. To ste mi sami dostikrat povedali.«

Molče je Zora stopala poleg Kotnika, ki je gledal nanjo s pogledi, v katerih sta se zrcalila skrb in boleost.

»A kako, da ste tolikrat nekako slabo sodili Žvanuta?« je čez dolgo časa vprašala Zora. »Ne naravnost! O, to vam rada priznam, da ste obzirni. Toda zdelo se mi je, da nalašč hočete, naj spoznam razliko v značaju in v naziranjih med Žvanutom in med menoj.«

»To ste napačno tolmačili,« je dejal Kotnik. »Kritikoval sem Žvanuta, to je res, ali slabo nisem o njem sodil. Nadarjen je, marljiv je, vseskoz časti vreden mož. O, kar vzemite ga, gospodična Zora... sčasoma se že privadite njegovih posebnosti.«

Ustavila sta se in si pogledala v oči. Samo trenotek — in oba sta čutila kaj ju veže, nerazdružno za vse življenje.

Naglo je Zora dala Kotniku roko in s kratkim pozdravom hitela od njega, prav kakor bi bežala pred svojim spoznanjem.

Zbegana in utrujena je prišla Zora domov in težko ji je bilo pri srcu. Zavedala se je zdaj, da ljubi Kotnika in čitala je bila v njegovih očeh, da jo tudi on ljubi — a zakaj ji je potem tako nujno in odločno svetoval, naj vzame Žvanuta.

»Neka skrivnost tiči tu vmes,« si je rekla Zora. »Kotnik premaguje samega sebe, vojskuje se zopet svojega čuvstva in zatretijih hoče za vsako ceno. Zakaj to?«

Te misli so jo mučile neprestano. Vedno in vedno je iskala vzroke Kotnikovemu vedenju in ni jih našla, pač pa je vedno jasneje postajalo njeno spoznanje, da ga ona ljubi iz vse duše, z vsem hrepenenjem, kar ga je bilo zmožno njeno srce.

Sedla je za mizo in spisala kratko, lakonično pismo, naznanjajoče Žvanutu, da si je njegovo snubitev premislila in da ne more postati njegova žena. Odkritosrčno mu je priznala, da ljubi drugega in da je to šele sedaj spoznala.

»Tako — to je odpravljeno,« je rekla sama pri sebi in je mirno zložila pismo ter je vteknila v zavitek. Ni ji prišlo na misel, da bo ta kra-

tka odpoved, združena z odkritosrčnim priznanjem, Žvanuta bolela. Ni ga mislila žaliti, a bil ji je zdaj tako tuj, kakor da ga ni nikdar poznala; vse njene misli in vsa njena čuvstva so bila pri Kotniku.

Nesla je pismo sama v poštni nabiralnik, in ko je je vrgla v tružico, jo je prešinila prijetna zavest, da je zdaj zopet prosta, da ji ni treba imeti nobenihozirov. Vedela je, da bo imela neprijetnih prizorov s teto, ki se je bila toliko zavzemala za Žvanuta, a ni ji bilo mar za to. Hotela je svoji teti odkritosrčno priznati vse, tudi svojo ljubezen do Kotnika, kajti ni slutila, da je gospa Ručigajeva že uganila to njeno skrivnost, še predno se je sama zavedla, česa ji je polno srce.

Bila je še vesela, da je tako naglo in odločno odsloвила Žvanuta, a to veselje ji je grenila misel, zakaj da Kotnik zatajuje svojo ljubezen in ji priporoča, naj vzame Žvanuta.

Niti enkrat ni mislila, da se odpove svoji ljubezni. Tudi ne, če bi je Kotnik ne ljubil, če bi bilo njeno domnevanje zmota.

Že zdaj je imela samo željo, da izve Kotnikovo skrivnost.

»Zakaj zatajuje svojo ljubezen, zakaj me je nagovarjal, naj vzamem Žvanuta?«

To vprašanje se ji je vsiljevalo vedno iznova, a ni ji vzelo poguma, zakaj hotela si je če treba izvojevati svojo srečo, hotela je zmagati, hotela si je pridobiti Kotnika in prepričana je bila, da končno tudi zmaga, naj bi bilo premagati še toliko ovir.

Bila je sama doma. Zatopljena v svoje misli je hodila po stanovanju, iz ene sobe v drugo in zopet nazaj, in dolgo ni slišala zvonjenja na stanovanjskih vratih. Šele ko se je ustavila pri oknu in gledala na mračno cesto, je udarilo na uho hitro, ponavljajoče se zvonjenje. Nekdo je z vso silo potegal za zvonec.

Zora je pohitela iz sobe in odprla vrata. Starikav mož je stal pred njo. Težko je sopel in se komaj vzdrževal na nogah.

»Oče,« se je začudila Zora in videvši starčevo slabost vzkliknila prestrašena. »Oče — kaj vam je?«

Podprla ga je z roko in omahujočega očeta peljala v sobo.

»Oče — kaj vam je slabo?« je vpraševala. »Lezite...«

»Strašno — strašno,« se je izvilo starcu iz prsi. »O, Zora, jaz nisem kriv.«

»Kaj se je zgodilo, oče? Govorite, kaj je?«

»Strašno — strašno,« so ponavljale ustne Severjeve. Potem je mož

s težavo dvignil glavo, proseče je zrl svoji hčeri v oči in dihnil: »Kotnik se je ustrelil.«

Zora se je vzravнала. Trepetala je po vsem životu kakor bilka. Bleda kakor smrt je stala nekaj trenutkov pred očetom, potem je omahnila in se kakor posekano drevo zgrudila na tla.

»Zora,« je obupno vzkliknil starec in pokleknil poleg hčere, da bi ji pomagal. »Zora, slušaj me — odpusti — saj nisem kriv —.«

Zora je naglo prišla k sebi. S trudom se je dvignila s tal.

»Zora — odpusti — moral sem govoriti.«

»Kaj ste morali govoriti? Česa niste krivi?« je vprašala, kakor da se je očetove besede nič ne tičejo, kakor če vpraša človek iz navade za stvar, ki ga nič ne briga.

»Videl sem te nekajkrat s Kotnikom,« je v pretrganih stavkih pripovedoval Sever. »Opazoval sem vaju in uganil sem, da se imata rada.«

Zora je prikimala in komaj slišno dihnila: »da«.

Tudi starec je prikimal s svojo sivo glavo.

»Vidiš, Zora,« je nadaljeval tišje. »Ko sem videl, da se imata ti in Kotnik rada, nisem smel več molčati. Snoči sem bil pri Kotniku.«

Zora se je pri teh besedah poživela.

»Vi ste bili pri Kotniku?« je naglo vprašala. »Kaj ste hoteli od njega?«

»Povedal sem mu, da te mora pustiti, da se mora odpovedati svoji ljubezni —.«

»Oče!«

»Da, odpovedati svoji ljubezni,« je ponavljal starec trdo, »ker — ker — ker je Fran Kotnik moj nezakonski sin.«

»Vaš — vaš nezakonski sin —,« je zajecljala Zora. »Ni res — ni res — ni mogoče, oče, vi se motite.«

»Ne motim se!« je starec žalostno vzdihnil. »Ljubil sem njegovo mater — in jo pahnil v nesrečo. Po njeni smrti sem se poročil s tvojo materjo. Skrbel sem pač za svojega otroka, a približal se mu nisem nikdar. Kotnik ni vedel, da sem jaz njegov oče; razodel sem mu to šele snoči.«

S stisnjenimi ustnicami je stala Zora pred svojim očetom in je poslušala. Na njenih očeh se ni pojavila nobena solza, a srce ji je krvavelo neizmerne bolesti in duša njena je bila polna gorjupa.

»Kotnik me je snoči prosil, naj mu danes prinesem dokaze, da sem res njegov oče,« je pripovedoval Se-

ver. »Prinesel sem mu jih danes, namreč pisma, ki mi jih je pisala njegova mati. Čakal me je v pisarni. Vsa pisma je prečital, vsa in od prve do zadnje vrste. Potem mi jih je vrnil.«

»In kaj je rekel?«

»Ničesar,« je jokal stari Sever. »Ko mi je izročil pisma, je rekel: Hvala vam za vse, kar ste zame storili; zdaj pa pojdite k Zori in recite ji, da sem jo ljubil iz vsega srca, da sem hrepenel po njeni ljubezni, a da me je življenje premagalo. Dal mi je roko in me spremil do vrat. Ves miren je bil in odpravil me je, kakor kakega tujca. Bolelo me je to, bolelo zlasti, da me ni hotel priznati za očeta, a mislil sem, da se že vse še poravna, če se le enkrat umiri. Mrmral je samo »premaganec, premaganec« in zaprl vrata za menoj. Ko sem bil še na stopnicah, zaslišal sem za seboj strel. Hitel sem nazaj, planil v sobo in našel Kotnika na tleh v krvi. Ustrelil se je bil v srce.«

»Premagan od življenja,« je kakor iz uma ponavljala Zora, »on, ta veliki značaj, on, ta plemenita duša in — premagan od življenja.«

Vrgla se je na stol in se razjokala, a hitro je utrla svoje solze.

»Kam so ga peljali?« je vprašala.

»V mrtvašnico.«

Zora je počasi vstala in počasi odšla iz sobe. »Zora, kam hočeš?« je klical oče za njo. Ni mu odgovorila in šla naprej.

Zunaj je rosilo in veter je divjal po ulicah. Zora ni imela klobuka in ni imela vrhne obleke. Tako oblečena kakor je bila doma, je šla ven in hitela po ulicah. Veter ji je razmrševal lase in jej metel dež v obraz, toda ona tega ni zapazila, hitela je kar naprej in naprej. Oče ji je bil sledil, a je ni mogel dohajati in je zaostal.

»Zora, Zora,« je klical starec. »Kam bežiš?«

»Po slovo od njega,« je odgovorila v veter in tekla naprej.

Našli so jo brez zavesti pred vratni mrtvašnice, kjer je ležal on, ki ga je bila premagala krutost življenja.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS 0

00000503652

